

TRIBUNA

265



Consiliul Județean Cluj

4 lei

Director fondator: Ioan Slavici
Revistă de cultură • serie nouă • anul XII • 16-30 septembrie 2013



inedit Anton Dumitriu - Jurnal de idei (X)

Adrian Dinu Rachieru

Constantin Noica
o victimă „inocentă”?

Elitele cetății

Iosif
Viehmann

Interviu

Alexandru
Papilian

Ilustrația numărului: „Ianza art inter-cultural” Petroșani 2013 (foto: Horváth László)

TRIBUNA

Director fondator:
Ioan Slavici (1884)

PUBLICAȚIE BILUNARĂ CARE APARE SUB EGIDA
CONSILIULUI JUDEȚEAN CLUJ

Consiliul consultativ al revistei de cultură
Tribuna:

Constantin Barbu
Alexandru Boboc
Gheorghe Boboș
Nicolae Breban
Nicolae Iliescu
Andrei Marga
Eugen Mihăescu
Vasile Muscă
Mircea Muthu

Petru Poantă

D.R. Popescu
Irinel Popescu
Marius Porumb
Petru Romoșan
Florin Rotaru
Gh. Vlăduțescu
Grigore Zanc

Redacția:

Mircea Arman
(manager)

Claudiu Groza
(redactor șef adjunct)
Ioan-Pavel Azap
Ștefan Manasia
Oana Pughineanu
Ovidiu Petca
(secretar tehnic de redacție)

Aurica Tothăzan
Maria Georgeta Marc

Tehnoredactare:
Virgil Mleşniță

Colaționare și supervizare:
L.G. Ilea

Redacția și administrația:
400091 Cluj-Napoca, str. Universității nr. 1

Tel. (0264) 59.14.98
Fax (0264) 59.14.97
E-mail: redactia@revistatribuna.ro
Pagina web: www.revistatribuna.ro
ISSN 1223-8546

Responsabilitatea asupra conținutului textelor
revine în întregime autorilor



Iorgos Iliopoulos

in memoriam

Petru Poantă (1947-2013)

După o îndelungă suferință, pe care a știut întotdeauna să o mascheze cu eleganță, criticul literar și eseistul Petru Poantă a încetat din viață sîmbătă, 7 septembrie, la Cluj.

S-a născut la 7 aprilie 1947 în satul Cerișor, județul Hunedoara. A absolvit Facultatea de Filologie a Universității „Babeș-Bolyai” și a figurat printre membrii fondatori și numele proeminente ale revistei culturale (și grupării) *Echinox*. A fost redactor la revista *Steaua* și a condus Direcția pentru Cultură, Culte și Patrimoniu Cultural Național din Cluj. Colaborator important al revistei *Tribuna*, Petru Poantă a schițat în paginile publicației noastre cîteva dintre ultimele sale volume dedicate Clujului pe care l-a iubit și de care s-a lăsat adoptat – ca de o „matrice” culturală. Căsătorit cu Irina Petraș, critic și istoric literar, a fost tatăl Laurei Poantă, medic, grafician și traducătoare.

A debutat în revista studentescă *Echinox* în 1968 pentru ca, treizeci și cinci de ani mai tîrziu, să-i dedice unul dintre studiile fundamentale: *Efectul Echinox sau despre echilibru* (2003). Monograf pasionat, volumele sale dau de fiecare dată tonul, limpezesc și potențează receptarea scriitorilor sau a fenomenelor: așa se întîmplă cu *Opera lui George Coșbuc* (2004) sau cu *Cercul literar de la Sibiu* (1997; 2006). Petru Poantă a îngrijit ediții din George Coșbuc, Ion Negoitescu, Radu Stanca, Luca Onul. A fost coautor la: *Scriitori Români* (1978); *Dicționarul Scriitorilor Români* (1995-2001) și la *Dicționarul General al Literaturii Române* (2004-2005). În 2003 a primit Premiul Uniunii Scriitorilor din România.

Aproape toată poezia română contemporană majoră a fost scanată de criticul și cronicarul literar. Interpretările sale – adesea foarte actuale – au fost strînse în volume ca *Modalități lirice contemporane* (1973),



Radiografii I (1978) și *Radiografii II* (1983). Petru Poantă a fost, de asemenea, autorul unui nonconvențional și inteligent *Dicționar de poeți* (1999). A mai apucat să facă ultimele corecturi noii sale cărți, *Clujul interbelic. Anatomia unui miracol*, în pregătire la editura Eikon.

Prezență vie și tonică a mediului scriitoricesc clujean, îndemnînd la calm și rațiune, Petru Poantă ne va lipsi.

Dumnezeu să-l odihnească!

Redacția



Petru Poantă și Corin Braga

cărți în actualitate

Cu capul prin zid și tălpile goale

Ștefan Manasia



tot ceea ce simt decît îngrămădirea care, parcă fără efort, vrea să ajungă la mine prin pielea tălpilor. (...) Am ieșit și am alergat cu toată puterea. Fără o țintă precisă, de dragul alergării. Cînd puterea mi s-a sfîrșit, eram liber. Cucerisem lumea, respiram lumea, lumea era în coșul pieptului meu, ca un animal supus, cu ochi mari, de cîine blînd chinuit.” (p. 6) Aș fi renunțat la ultimele două adjective și la ultima imagine: dublează, strică, explicitează. În cîteva ocazii, de-a lungul celor 209 de pagini ale romanului mai întîlnesc neplăcerea asta. Dar scriitura e intens personală, incomodă (aș spune asumat incomodă, ca la Radu Aldulescu) în ciuda influențelor din Charles Bukowski – să observăm și noi, pe urmele lui Ștefan Baghiu (în revista *Cultura*, numărul din 8 august 2013) – dar mai degrabă venite din zona Camus (*Străinul*, *Căderea*), Burroughs, Welsh ori chiar, mai îndepărtat, Hamsun.

Gabriel se numește eroul romanului, căruia autorul îi împrumută destule date din biografia sa, recognoscibile în pasajele autobiografice, cinice, hardcoriste, scrise la persoana întîi. Sînt, de aceea, foarte puternice amănuntele care țin de autodenunțuri & precizări, de setea similitudoievskiană a „spovedaniei”. Plasate în

permanent, cu excluderea, viciile îiucid plăcerea, încît metafora tălpilor în alergare revine în final, sub forma tălpilor trecute prin parbriz, după o seară de beție în parcare, la bordul autoturismului personal. „Devenirea” (contra)eroului este una din temele centrale ale acestei cărți – strălucește perioada de asceză sexuală și încercări penibile de a surmonta virginitatea erotică, intelectuală. Autoderiziunea, permanenta șfichiuire îi provoacă povestașului unele dintre cele mai bune pagini ale acestei cărți; la fel, dialogurile, *slangul*, paginile de sex (dialogurile și punerea-n pagină a sexualității îi ies lui Dorin Mureșan mai bine decît oricărui congener). Interesează, aproape clinic însă, și teoretizările, exemplificările ședințelor de drog; naturalismul personajelor de tip fra’, Chefter, Coma, Copilu’; rememorarea delirului, psihozelor, „filmelor” pe care Gabriel și le induce în trip: „Uluitoare senzație la nivelul plexului, inima îmi bate rar, tot mai rar, apoi se oprește, sînt mort și viu în același timp, mișcarea globilor oculari mă înnebunește de plăcere, aș putea fi orb și m-aș simți la fel de bine, lucrătura mentală e gigantică, ideile se țes într-o ordine perfectă, turbionar de sistematic”. Totuși, contrapunctul acestora ratează de puțin ținta: paginile simple, confesive (lipsite de filozofia hașişină) au o căldură și o intensitate de neegalat. Secvențele de biografie rurală (bogate în superstiții ca un roman gotic), bistrițeană fac sens în măsura în care amplifică – prin scris/ rememorare – senzația de *pămîntiu* (de *gest al animalului mort*) pe care eroul, vidat lăuntric, incapabil de emoții simple o are la

Dorin Mureșan
Gestul animalului mort
București, Editura Herg Benet, 2012

Cu Dorin Mureșan am interacționat sporadic în zilele studenției mele și, mai apoi, în lumea scriitoricească napocană. Nu mi-a plăcut nu știu ce volum al lui de poezii narcomane (am și scris asta într-o cronică din *Tribuna*), am văzut o evoluție în *poemul delahoya* (2011), cartea mai recentă, unde exhibiționismul și influențele (din literatura dereglaților) se domoleau iar poezia căpăta, în fine, o anume pregnanță. Ca poet s-a menținut nu știu de ce într-un soi de carantină față de grupările, cenaclurile sau școlile literare ale Clujului din anii '90-2000.

Omul, în schimb, m-a intrigat de fiecare dată prin felul pasional, tranșant în care vede lumea, mediul, literatura. Îmi amintesc cît de călduros mi-a recomandat (și dăruit) cartea unui prieten de-al său, Nicolae Avram: nimeni nu auzise atunci de autorul *Cîntecelor de sinucigaș*, consacrat ulterior ca părinte al *Federeilor* (univers literar autonom și apăsător, violent și cvasimistic, devalind viața din orfelinatele epocii Ceaușescu).

Am citit însă *Gestul animalului mort*, romanul editat la Herg Benet în 2012, de două ori, pentru a descoperi un prozator matur, stăpîn pe propriile-i mijloace (puținele ezitări stilistice, mai ales din prima treime a cărții, pot fi expediate-n spinarea redactorului de carte), capabil să te arunce-n fantasma lui de la primele rînduri: „Liber mă simt atunci cînd tălpile goale îmi ating asfaltul sau orice formă zgrunțuroasă pe care mă aflu. Nimic nu mă face mai liber decît această ieșire în evidență a țărinei. Nimic nu mă face să fiu mai aproape de



Dorin Mureșan

lumea agenților imobiliari, a firmelor de construcții, a dealerilor și toxicomanilor, a prostituatelor, a avocaților și notarilor, biofișele acestea înregistrează avid detaliile descalificante, compromițătoare. Creează un fel de tonberon aurit al capitalismului autohton, amoral și mimetic (pentru că junii se droghează și trăiesc așa cum au văzut în ficțiunile *pulp* occidentale...) Hiperbolizează rugina morală. Deconspiră lipsa de scăpare a „afaceristului” (să-l numim, totuși, așa) trecut de mult cu capul prin zid: familia îl critică și-l amenință,

clinica de urgențe, la vederea cadavrului (crede, în mod fals, că el l-a accidentat, beat fiind, cu mașina).

Dorin Mureșan a reușit, în fine, să exprime toată lumea aia a lui, densă și aproape insuportabilă, și s-o coloreze brutal-expresionist. Îi țin pumnii autorului pentru (sînt sigur că va veni) noul roman.



firești distanțări, reveniri, traduceri „literale” etc., încercuind exegetic primatul ființei, Noica a exercitat o influență majoră. Cu o precizare însă, importantă: din păcate, aura carismatică a filosofului, seducția personalității (stimulând pelerinajul la Păltiniș, acolo unde se retrăsese din 1975) nu s-au convertit și într-o cercetare temeinică, cu excepțiile de rigoare, a filosofiei sale (semănând îndoiala, ca știință „nestătătoare”). Discipolii nu s-au înghesuit, doar Ion Ianoși, S. Lavric, Ion Dur, desigur, Marin Diaconu și Florica Diaconu (cu un *Dicționar de termeni filosofici ai lui Constantin Noica*), Isabela Vasiliu-Scraba și, recent, Stan V. Cristea (*Repere biobibliografice*, 2011) și Dorin Popescu propunând titluri de reținut.

Noica, subliniază Andrei Pleșu, a avut „ghinionul” de a scrie frumos, eseismul său dovedindu-se o pistă falsă (10, 25). Totuși, comentând *Jurnalul filosofic* apărut, în 1990, la *Humanitas* (după 46 de ani!), Eugen Simion nu ezita a vedea în Noica un strălucit eseist; fie clamând despărțirea de țărănesc, fie încurajând rodnică *singurătate comunitară*, fie, în fine, pledând pentru înzestrarea filosofică a limbii noastre. Bine așezat în câmpul reflexivității (a fi *întru*), nuanțând – speculativ – între rost și rostire, ispitit de rânduiala ființei și laboratorul limbii, Noica, ne asigură Dorin Popescu, propune o linie de receptare eretic-literară (11, 292). Într-o carte „fără miză sangvinică” (11, 24), dar cu verdicte tranșante, reevaluarea devine *un pariu critic*, subliniind „literarizarea discursului nicasian” (11, 290). Desigur, distanțându-se de literatură, retrasă într-un discurs autonom, specializat, filosofia își pierde publicul; are nevoie de „literarizare” ca instanță de mediere; după cum insinuarea discursului literar, impunând *filosofia ca gen literar* (cf. Aurel Codoban), îi asigură supraviețuirea. Cu riscul, nu doar presupus, al degradării substanței speculativ-filosofice. Într-o astfel de poli, Dorin Popescu vrea să identifice discursul nicasian ca *text proteic*, cu logici textuale juxtapuse, înregistrând – prin „arheologia” operei – elementele paradigmatică și amprente stilistice. O perspectivă integrată, așadar, configurând, prin „trilogia literară a ontologicului” (11, 296), o fizionomie literară / o „rostire”, în „creștere paideică”. Poate sub exemplu blagian, Noica va fi fost tentat a pune „în lucrare” un sistem filosofic cu mijloace literare. Deși, tot el, suspecta literatura de frivolitate, considerând-o „o mare pierdere de timp”; și lăudând „norocul eșecului”, când Ion Barbu, deturnându-l, i-a refuzat prestația lirică. Dorin Popescu vede, însă, în vocația literară a filosofului un „eșec binefăcător” (11, 85). Că Noica era atras de literatură rezultă și din încordările polemice (timpurii!), intrând în conflict cu G. Călinescu, „divinul critic” sancționând „generația bombastică” (*Gazeta literară*, nr. 91/1928), verbozitatea și infatuarea colegienilor, „invazia adolescenților” etc. Noica, proaspăt student, doar cu zece ani mai tânăr, nu rămâne dator: recomandă „primenirea” colaboratorilor *Gândirii*, vede în Călinescu un „scrib incendiat”, culegând „incoherențe” și ilogisme. Firește, „aerele d-lui C. Noica” nu vor rămâne netaxate în acest „duel”. Și, constatăm, mult dincolo de el. Dacă Noica, abia trecut de bacalaureat, condamna cu impertinență „beteaga” critică literară de la noi, peste ani, G. Călinescu îl va „eluda”, scrie Ion Dur (8, 108), în *Istoria* sa, achitând „o poliță restantă” (8, 119). Consumată sub epitete umorale, invocând „stăvilarele” (cf. Al. Dima), polemica viza, pe de o parte, epidemia

nonconformiștilor „mucoși”, ciraci frenetici orbitând în jurul Profesorului (Nae Ionescu fiind considerat de către G. Călinescu doar „un cabotin superior”) și, pe de altă parte, consecință firească a impactului generaționist, dorința de a ocupa scena, măturând pe cei instalați și, unii, afirmați. Cazul lui Călinescu însuși, deja dobândind autoritate, chiar dacă marile sale cărți vor urma. Noica nu va ezita, peste ani, să noteze respectuos, întrebându-se *Ce înseamnă cultură de performanță*, că „un G. Călinescu a dus critica de tipul judecății până la genialitate” (7, 68).

Ceea ce va constata, însă, filosoful, redactându-și, imediat după detenție, „memoriile”, e că noul regim dă „o proastă folosință inteligenței umane” (12, 119). Dar *Rugați-vă pentru fratele Alexandru* este „spovedania unui neînving” (8, 111). Ca „burghez” trimis la *reeducare*, Noica pornește, în această falsă rememorare, de la premisa că nu te poți sustrage timpului tău; că viața e „o chestiune de digestie” (12, 16) și că, îndopat cu tomuri marxiste, buchisind teoria alienării (Marx fiind un „îndrăcit” purtător de cuvânt al conștiinței europene), va îngâna o rugăciune pentru „biruitorii nesiguri” (12, 5). Pedagogia nicasiană vădește compasiune pentru *torționari*, cei care „nu sunt puși în condiția de oameni”. Cartea lui Noica, datată 1965 și tipărită prompt în 1990, imediat după seismul decembrist, propunea o rugăciune pentru foștii stăpâni; ea a venit „prea devreme”, nota, cu deplin temei, Marta Petreu (13, 483), provocând neînțelegeri. Arestat în decembrie 1958 și condamnat, în celebrul proces Noica-Pillat, la o detenție de 25 de ani, Noica se va comporta „iresponsabil” (cf. Ion Ianoși).

Stelian Tănase oferea documentația acestei înscenări (v. *Anatomia mistificării*, 1944-1989, ed. *Humanitas*, 1997), iar Cioran, frivol, milos (totuși), deplângea greșeala de a fi răspuns la scrisorile lui Dinu, din „datoria de prieten”, obligându-l la un „turism fără voie”. Un calvar părelnic „încheiat” în 1964, îndulcit apoi prin puțința de a scrie și publica (râvnită), chit că acele, în primă instanță, colaborări la *Glasul patriei* i-au distrus, în ochii exilului, „legenda”. Ingenioasă și adecvată, lectura Martei Petreu merită un popas. Exegeta observa că empatia (iată, recunoscută) se sprijină pe „complexul deținutului” și invocă un concept hegelian: *mișcarea recunoașterii*. Un Hegel repovestit pune în discuție înfruntarea, oglindirea, recunoașterea (inegală, în cazul cuplului stăpân / sclav), anularea celuilalt (acceptat ca învingător „derizoriu”). Această confirmare prin „recunoaștere” va fi abundant exploatată românesc de Nicolae Breban. Fostul deținut, însă, consideră închisoarea un infern suportabil, chiar o „desfătare” și se vrea „un om fără biografie”. Evident, Noica a avut și biografie, chiar dacă, într-o recuperare *Notă testamentară* (v. *Viața Românească*, nr. 3/1988), spunea ferm și restrictiv: „Sunt în ceea ce am publicat”. Iar *Rugăciunea* sa, prost citită, a trezit, dincolo de scandal și reacții indignate, opinii în răspăr. Dacă N. Manolescu o considera o meditație (evident, pe tema detenției), Dorin Popescu vede în minusculul opus un roman explicit. Oricum, ceea ce contează e mesajul cărții, impunând superioritatea morală a victimei. Ca și Vulcănescu, Steinhardt, N. Balotă, și Noica face din experiența carcerală o problemă intimă,



Cristian Ianza

Simboluri

poezia

Any Drăgoianu

Debut

recunosc
poeziile mele aparțin unui timp
când bucuria se poate strânge
într-un colțișor de batistută înflorată
nu știu dacă mă va recunoaște
vreun copil
în cărțile despre o istorie a literaturii
sau voi fi îngropată
în mulțimea de anonimi
ce și-au pierdut busola
prin deșertul siberian
sunt adepta faptelor concrete
când vreau să iubesc
iubesc
bărbatul din săptămâna
dictată de Dumnezeu
când vreau să mă îmbăt
culeg viile retrocedate
și zac până la plictiseală
în balta mea de amărăciune
când vreau să mor
îmi aprind o lumânare
și chem haimanaua aia de moarte
să treacă la treabă

un chibrit
vă rog
vântul a intrat pe fereastră

Bărbatul din săptămâna aceasta

el nu se descalță niciodată
așteaptă să bem un vin și să vorbim despre
noptile petrecute în prima patrie
când pelerina îi atârna până la glezne
și apa se strecura pe lângă gulerul ros
cum mă sorbea din priviri
până la ultima emoție
eu nu reușeam să mă stăpânesc
și nici acum nu pot
îi caut cu buzele lutul fraged

se aruncă în pat rugându-mă să duc în grajd calul
și să-l hrănesc
să biciuiesc slugile necredincioase
udând cu sudoare cravașa

Dimitrios nu m-a lăsat niciodată să ghicesc
în care din zile mă va iubi mai mult
el scrie povești pe boabe de neghină
și bea în fiecare dimineață cucută
pentru că poate să treacă prin toate vămile
cu nume ciudate
și eu îl recunosc
vine cântând ca soldatul
după un război de sute de ani
bate în fereastra timpului
eu mă dezbrac de vârstă
cu părul răvășit pe spinarea nopții
întorc pagini din amorul fără sfârșit
suspînând după un rol în piesa lui tragică
Dimitrios își spală sabia
și sângele curge pe șanțul inimii

adâncind obrazul vremii
calul nechează de sete
pumnii mei sunt prea mici
râul a secăt și din cealaltă galaxie nu primim
nimic

cismele îl strâng teribil
eu îi șterg picioarele cu părul ud de sudoare
și rănilor se cicatrizează
săptămâna asta a trecut repede
în oglinda fiecărei dimineți
plâng ca o nebună

dacă vreau să-l cert acum e momentul

Altă cumpănă

nu am cerut nimic
și nu mi-ai dat nimic
ai plecat cu tot ce visasem
că voi cuprinde în brațe

nu sunt niciodată aici
m-ai lăsat prin toate aeroporturile
și găurile și hotelurile
și... nimic
sunt trecută pe o listă de așteptare
îmi arunc inima întâi
palmele tale nu o pot cuprinde

nu ți-am cerut nimic
pentru că nu puteai să-mi dai nimic
ești la fel ca mine
gol
tăcut și împăcat cu viața

speram să găsești o zi liberă în care să-mi spui
cum te-ai gândit la noi
când ploaia a spart acoperișul lumii
cum perna ta mirosea a dragoste

durerea ca un bumerang
se întoarce de fiecare dată lângă mine

nu ți-am cerut nimic
și puteam să îți dau totul

Arta de a muri

Ali are o presimțire
și-a lăsat sufletul lângă măslin
noaptea vin animalele
și fură visele servitorilor
ramurile au început să se usuze

nu le poate spune nimic de când
a învățat mersul pe ape
și trecerile prin oglinzi

Ali știe cum să le potolească foamea
în plină zi
se închină în văzul tuturor
nu poate respira dacă potirul e gol
i-a învățat cum se trece prin sită cuvântul

Ali ține lumânările pe piept
și nu se aud bătăile inimii
el trage cu poftă din narghilea
pufăind adevărul peste zilele triste
își piaptăna barba stufoasă
și când e singur pleacă

Ali și-a înscenat altă viață

El nu a fost adevărat

am scris despre el
pentru că trăia în mine
se cuibărise în minte și se hrănea cu dorințe mai
vechi

îl țineam ca rezervă pentru ziua de cumpănă
când va trebui să aleg
și era furios
încearca să obțină un spațiu mai mare
urla ca un tren deraiat
între semafoare
călătorii ieșeau prin ferestrele sparte
cu mâinile pline de sânge
el chiar își cumpăraseră bilet pentru vagonul de dormit
în vis se rostogolea în reproșuri
el făcea din mine o păpușă de cârpă
așezându-mă la marginea vieții
punându-mă să merg lângă tabăra orbilor
dar ei nu știau că moartea nu avea chip
și eu le-am spus
iar el tace
nu știu de câte ceasuri tace
el nu poate fi adevărat
nici glasul nu mi-l știe
cum poate să fumeze relaxat
cu o altă femeie pe genunchi
să-i mângâie sânii
să îi iubească fiecare centimetru de carne
el nu a fost adevărat
dar pentru un drum plătit
chiar a fost al meu

Ea vorbea numai de tine

își ținea pumnii strânși,
cuprinzând cu privirea deschizătura cerului
prin care scăpau suflete în vârtej;
și vorbea mereu de inima ta ca de o poartă
ea chiar te iubea
trecea cu tine în mâini
te făcuse cioburi și ținea la clipele despre care
spui
că nu valorează doi bani
avea sufletul structurat după modelul țipătului de
fericire
când femeia abandonată cu genunchii vineți
continuă să se târască;

ea numai de zâmbetul tău vorbește și azi
nebun să fii și tot te oprești sărutându-i obrazii
e dincolo de zidul gros ascultă presupusa mea
liniște
în brațele tale

cine fură, dragul meu,
femeia care tace ascultându-ți pașii ce se apropie
de pat
cu bătăile inimii cât toate cuvintele din univers
ori eu ca o nebună furându-ți somnul
mai trazez o linie imaginată

sper ca alinierea planetelor
să fie la ora exactă
imediat după miezul nopții când
Luna Neagră intră în conjuncție cu Saturn

ea știe că te-a pierdut și o ierți
pentru puținul pe care îl sperai
dincolo de imaginea mea este o femeie liberă

Un om...

Mircea Pora

Nu poți să stai la infinit în arealul jenant al unui apartament, fie el și decomandat, cu trei, patru camere. Dar dacă ești, într-un anume fel, prizonierul unui asemenea adăpost, atunci pentru supraviețuire trebuie să te schimbi... După toate prezvisiunile cineva mai puternic decât tine va supraveghea procesele de adaptare... mai mult decât atât, te va ajuta să te strecuri, asemeni unui pește printre toate greutatețile. Omul de care vorbim nu e un exemplar de excepție al speciei, ba dimpotrivă, o creatură care-n urma sa lasă mai degrabă dăre cenușii. Dacă trece pe stradă nimeni nu-l remarcă, un fel de pion bun de călcat în picioare, într-o piață poate primi ghionturi de la cumpărătorii mai grăbiți, pe un peron de gară toată lumea-l lasă-n pace, căci nu atrage atenția prin nimic. Poartă un nume cam ciudat, totuși nesemnificativ, toată cariera lui, în orice caz în majoritate, fiind legată de câteva birouri, în fiecare dintre ele îndeplinind funcția de contabil. A verificat și ținut în frâu, pe rând, finanțele unui centru de piscicultură, a două institute de cercetare în domeniul verzelor furajere, a unei societăți de creștere și comercializare a cailor și, spre final, al unui cimitir mai mărginaș, cu o activitate susținută. Să nu se creadă însă, cum de atâtea ori se întâmplă, falsul luând locul adevărului, că Dânsul ar fi fost întotdeauna învăluit în mantii cenușii, c-ar fi avut mintea prea îngustă, picioarele și mâinile prea scurte, pentru a nu fi altceva decât o frunză printre multe altele ce se târăsc pe pământ. În liceu se puneau multe speranțe în el, mai ales la disciplinele umaniste. Serbările de sfârșit de an, aniversările cele mai felurite, pretențioase, se salvau din dezastre totdeauna prin scenetele sau poeziile lui. Mai mulți actori reușiseră, pe tot felul de scene, să-și facă un nume pornind de la aceste producții literare, în fond, ocazionale. Pe care, culmea, el nici nu le semna, detașându-se de ele, imediat ce le așternea pe hârtie. Putem spune că în perioada aceea Dânsul se înălța ca o floare. Nu se putea vorbi, firește, în epocă, de o fericire explozivă, somptuoasă, de o revărsare de bogății, permanente surprize, stări emoționale extreme, din cauza cărora, cum ar spune umoriștii poți să și mori, dar cu moderațiune, era de luat în calcul, de subliniat, un echilibru, o armonie în funcționarea tuturor mecanismelor societății. Legile, doar legile, erau adevăratele regine ale existenței. Nu se amestecau, spre exemplu, valorile sociale între ele. Fiecare cu direcția, cu culoarele sale. Dacă într-o stațiune, să zicem, se întâlneau în dreptul unei cofetării un domn cu un țaran, foarte bine, dar cu siguranță cel de al doilea se grăbea, e adevărat cu demnitate, să acorde respectul celui dintâi. E însă tot atât de sigur, că în cadrul schimbului de priviri, de vorbe, nu s-ar fi putut auzi sub nicio formă întrebarea... „Ce faci, măi, țarane, chiar aici ți-ai găsit să vii, mămăliga nu-ți mai place?” Trenurile de călători erau elegante, cu vagoane sigure, permanent verificate, trase de impresionante locomotive cu aburi. La clasa a treia, se găseau cei cu pungile mai mici și predominante erau mirosurile tari de brânză, ceapă, cârnați cu mult usturoi în compoziție. Toate acestea, împachetate în ziare, diverse cârpe, nicidecum șervețele, se țineau în traiste, colțuri ale unor geamantane mari, uneori făcute din lemn. Tot acolo, își aveau sediul și

sticlele de țuică sau vin. Predominanți la nivelul trei de confort erau cei de proveniență rurală, țărani, pigmentați cu preoți, învățători, funcționari de primării, tineri ce mergeau la armată sau spre orașe pentru găsierea unei ocupații. Aici se discuta mai puțin, mai mult se tăcea sau când venea somnul se sforăia. Peisajelor frumoase nu li se acorda niciun comentariu, deal, vale, lac, defileu, pădure, fiind preluate la pachet, cu indiferență. O notă de vulgaritate, dar nu ofensivă, învăluia totuși, aceste restrânse comunități călătore. Plușul albastru al compartimentelor de clasa a doua deschidea poarta spre nivelele de sus ale societății. Valizele de lemn, damigenele, traistele, boccelele, butoiașele, sacii, ranițele nu mai puteau fi văzute aici. Oricât ai fi inspirat de adânc, nu se simțea nici cea mai vagă adiere de ceapă, varză, fasole bătută, usturoi, răchie. Într-un timp relativ scurt, oamenii aceștia se detașaseră de bunicii, poate chiar de părinții lor, care umblaseră în opinci, se pricepeau la cai, la cărute, nefiind alergici la gândaci, la pureci, la urzici. În timpul voiajului, mâncându-se discret, pe furate, un sandwich, câteva fursecuri, se discuteau fără stridențe, probleme sociale, de interes național, țara era cântărită în raport cu continentele, picanteriile mondene avându-și, la rândul lor, locul rezervat în conversație. Nu lipseau nici glumele dar ele erau riguros selectate. Peisajelor, pentru a avea un tablou complet al situațiilor, li se acordau epitețe generoase, recurgându-se adesea la comparații dintre cele mai onorante. Străinătatea le era cunoscută acestor oameni, câte ceva deprinseseră din fațetele ei. Avocați de un oarecare prestigiu, medici mai răsăriți, profesori, politicieni de mână a doua se legănau astfel, în călătoriile lor, pe canapelele învăluite în odihnitul pluș albastru. Ajungem, în sfârșit, în decorul fotoliilor roșii, ce amortizau aproape orice zgomot, clătinare cât de vagă a vagonului. Privind pe geam credeai că mersul, parcă printr-o masă de aburi, prin vată, ține de miracol. Pomi, case, stâlpi dispăreau din raza vederii într-o clipă. Doar fluieratul locomotivei, auzit din când în când, te făcea să crezi că te afli, totuși, într-un tren și nu pe terasa unui tihnit sanatoriu. Aici voiajau cel mai adesea vârful societății, un amestec de snobi, producători de bani, ratați de nivel înalt, cupluri strălucitoare-n aparență dar cu serioase avarii în viața intimă, privată, scriitori, poligloți, blazați de diferite niveluri. Mâncatul în astfel de compartimente era aproape exclus, poate doar un baton de ciocolată protejat într-un șervețel, câteva înghițituri de cafea provenind dintr-un termos pierdut printre meandrele unei poșete. Se vorbea puțin, din vârful buzelor despre moșii, recolte, capitale mari, continentale, posibile crize economice, atmosfera din anumite cercuri politice influente. Mondenitățile, evenimentele ce zguduiau opinia publică, pentru 24, 48 de ore, erau și ele trecute în program spre a fi comentate. O sinucidere, destrămarea unor cupluri, apariția surprinzătoare a unor copii din flori, un incendiu devastator, surparea galeriilor unei mine, la noi sau aiurea, un carambol feroviar. Din când în când, în termeni prudenți, se mai vorbea și de-o-normântare sau de-o suferință, spre exemplu, un cancer, cu care se luptă o doamnă cunoscută, un actor cam demult dispărut de pe scene, un general ce se umpluse de decorații în

ultimul război. Mai pe totți îi amuza ceea ce serviciul de estetică feroviară inscripționase pe pereții unor compartimente sau chiar pe tablele exterioare de pe vagoane ce indicau rutele de mers... „Să călătorim comod, nu trăim prea mult” ...Cu îngăduința cititorului sau a raftului de bibliotecă unde se va ofili, în uitare, cartea, căci rândurile acestea se vor constitui-ntr-o carte, tabloului, zugrăvit până aici, pentru a fi complet, îi mai lipsesc câteva trăsături de penel. Sobru, cu mâinile la spate, se plimbă pe alei Învățământul, sub călcătura-i ca de urs fiind tasate programe, proiecte, nenumărate cataloage. El poate fi acuma în vacanță, la odihnă, oarecum eliberat de griji, dar din toamnă și până-n vara anului viitor, divizat în mii de indivizi, în așa numiții învățători, profesori, va căuta să pună stavile ignoranței, prostiei omenești. Pe urmă, pentru un anume timp, iarși se va plimba pe alei, prin biblioteci, singur, îngândurat. Administrația, cu clinchetele, cu gesturile și frazele ei monotone va fi de găsit peste tot, la fel și durerile, eșecurile, bolile, moartea. Pe deasupra acestei comunități, i se putea spune chiar nație, treceau nori, dar nu de furtună, peste ea se abăteau ploii, zăpezi, dar nu distrugătoare, putem chiar afirma că în tot și în toate era de găsit un element idilic, liniștitor. Să nu-i uităm, ca un ultim detaliu, pe poezii, pe feluriști artiști, care pe oriunde treceau lăsa în urmă foșnete, mirosuri de grădina. Acestea pot fi în linii mari, cadrele unei societăți muzicale. Perturbările suferite de ea erau rare și de mică amplitudine. La instrumentele fine, vioară, harfă, pian, cântau cei cu degete subțiri, frunți înalte, gânditoare, la instrumentele mai puternice, violoncele, trompete, fagoturi, își dădeau osteneala cei ce contau mai mult pe muncă, mai puțin pe vocație, iar restul, după regulile muzicii și mișcările baghetei dirijorului, băteau în tobe, suflau în alămuri sau supuși, prudenți, cântau în cor. Pe Hanibal Săndulescu l-am lăsat tânăr în mijlocul acelei lumi muzicale. Se pregătea de primii pași într-o viață pe care și-o imagina întinzându-i-se înainte ca o cărare, unde monotonie și episoade plăcute s-ar fi împletit între ele. Ar fi dus mai departe în timp, amintirea porțelanurilor, covoarelor, mobilelor din casă iar când luminile copilăriei, adolescenței s-ar fi stins, s-ar fi aprins atotputernice candelabrele tinereții, iubirile mărunte culminând poate cu o mare pasiune, apoi, firește, căsătoria, cariera, câteva ieșiri în străinătate, copiii și, mai pe urmă, continuarea cărării, o vreme pe lumină, iar mai apoi pe sub ghirlande de umbră tot mai mari. Dar din cauza unor zguduiri despre care s-a vorbit mult, în amănunțime, ba chiar s-au scris cărți, tratate, au fost concepute filme, peste societatea muzicală, cu pasageri străluciri de argint și fildes, au pășit în rânduri strănse, imposibil de oprit, „Bunzile Negre”... Muzica, relativa muzică, ce până atunci împânzise pădurile, ușurase trecerea zilei în noapte, făcea ca o anumită frumusețe a vieții să fie percepută concret, fu treptat acoperită de zgomote, explozii, prăvăliri. Cu foc mocnit ard prin garderobe fracuri, smokinguri, blănuri, pălării, poșete, rochii elegante de seară, se fac toate mai mici, ceva otrăvit le uzează, iar la fiecare colț de stradă parcă se schimonosește cineva. Într-un corp comun, uniform, se unesc trenuri, restaurante, școli, teatre, reședințe fastuoase, îmbătrânirea se așterne pe chipuri, câmpul, zămbetul, sărbătoarea, fumează vag, peste tot, prin toate, străbate acul de foc al „Bunzilor Negre”. Despre cărarea frumoasă

picături de lichid ce străbat pereții, a perechilor înzestrate cu tot ce este necesar pentru a parcurge viața cât se poate de cuminte. În fața lor nu puteai decât să-ți scoți căciula. Săndulescu, căci despre el vorbim, începuse, dat fiind muntele de timp liber ce-l avea la dispoziție, să-și facă prieteni, mai bine zis, cunoscuți, printre cei ce jucau cărți, șah sau table prin parcuri. ...Parcul Poporului, Miron Costin, Nicolae Ceaușescu, Burebista, Carol Întâi... Câte nu puteai să auzi, să afli, din sporovăielile acestor oameni. Cine cu cine se culcă, ce se mai fură, nu știu pe unde circulă trenuri cu viteze amețitoare, sute de kilometri la oră, se sare, curent, cu parașuta de la înălțimi amețitoare, există insule de vis pentru concedii și alte plăceri, inima unui chinez bate în pieptul unui turc, în sfârșit, unul mic și ciufulit, chiar într-un parc, în timp ce dădea în valuri 5-5 și 6-6, proclamă că, de fapt, intraserăm cu toții într-o epocă nouă. Nu spusese, totuși, care ar trebui să fie elementele definitorii ale etapei ce tocmai începuse. Ceea ce însă observa Hanibal pe stradă semăna mai mult cu un haos. La diverse emisiuni t.v., căci uneori se mai uita și la ele, se vorbea de stagnări, ba chiar de involuții. Termenii folosiți erau ciudați, o bună parte aparținând unor limbi străine. Într-una din zile află un lucru care nu-l lăsa indiferent. Pur și simplu, acasă-n patul lui, murise Mamutu. Automat se gândi și la Galopolu, Țaraică, Atrăstătoaie, Poimătu... „Oare ce-o mai fi cu ei?”... atât și nimic mai mult. Un stol de contabili. Pe urmă, combinând tot ce văzuse și auzise-n atâtea amar de ani, trase concluzia, folosind termenii lui, că „Bunzile Albastre” până la urmă tot trebuie să vină, chiar și societatea muzicală cu armoniile ei, dar că mai e încă de parcurs deșertul rămas în urma trecerii „Bunzilor Negre”... În sfârșit, după mărirea gândirii cu 0,0001%, luase hotărârea să meargă la un medic. Îl neliniștea faptul că toată ființa lui era acum reprezentată de două picioare foarte subțiri, un cap mic ca o măciulie de mac, un stern cu câteva coaste la adăpostul cărora se găsea inima, mică, asemeni unei mingi de ping-pong. Cât privește mâinile, apuca lucrurile cu un fel de mini-căngi, dar nu era sigur dacă acestea chiar puteau fi numite mâini...

P.S. Săndulescu să fie pur și simplu eroul rândurilor de mai sus... Ce-am reușit, însă, să spun despre el e nemulțumitor... Nu i-am prins copilăria și primele iubiri, de regulă, firave, tremurătoare, de adolescent. Despre mediul lui familial am spus categoric prea puțin. Reieșea destul de vag c-ar fi fost vorba despre niște oameni aparținând nivelului mijlociu al păturii intelectuale dintr-o epocă ce a premers perioadei de dominație a „Bunzilor Negre”. Probabil că și despre „Bunzile Negre”, caracteristici unei țări unde chiar se purtau „bunzi”, ar fi trebuit să fi fost făcute mai multe precizări. Se explică, oarecum, în textul de mai sus, dar nu suficient, că prin răsturnări economice, sociale, culturale, de moralitate, prin pierderea aproape a tuturor bunurilor sale, în perioada „Bunzilor Negre” dar și în a celei ce-a urmat plecării acestora, comparată cu un fel de deșert tranzitoriu spre ceva mai bun, epoca „Bunzilor Albastre”, Săndulescu dintr-o posibilă carieră artistică, a căzut în cadrele mediocre ale unui contabil. Aici se oferea pentru analize un teren ce n-a fost suficient exploatat... Descrieri de birouri, ante calculator, surprinderi de dialoguri, de viață colectivă și privată. Aici la punctul „viață privată” se deschide un mare spațiu, un mare capitol ce-a făcut obiectul pasiunii atâtor străluciți scriitori... cad, în fapt, ca retezate de un cuțit uriaș mai toate țelurile unor vieți ce s-ar fi vrut cât de cât deschise spre abundente, conforturi, plăceri.



Dragomir Cătălin

Dialog în oglindă

Contabilul, ca de altfel, toți funcționarii mărunți, viermuiesc prin întuneric, călăresc șoareci, își văd iluziile arzând rapid, ca niște bețe de chibrit. Aproape toți se cufundă într-un fel de găleată, sunt prizonierii unui teritoriu mic, meschin, închis. Nu călătoresc, nu citesc, evenimente vesole, relaxante, fiind pentru ei, necazurile, nereușitele altora, eșecurile celor din jur. Curiozitatea pur și simplu îi omoară. Vor amănunte despre un mire, o mireasă, un adulter, o nuntă, logodnă, o agonie, un deces, o înmormântare. Generozitatea, gesturile dezinteresate, sinceritatea, le sunt, de regulă, străine. Pe urmă, pentru rotunjirea evocărilor, povestirii, detalii, cât mai multe detalii, despre Mamutu și familie, la fel amănunte despre Galopolu, Atrăstătoaie, Poimătu. Portrete fizice, rudimente de cultură, mici extravagante cât permiteau imaginația și salariile lor. Pe urmă, în tot acest joc, ce se petrece în sufletul, mai ales al lui Hanibal. În lunga așteptare a regimului „Bunzilor Albastre”, în ființa lui treptat se atenuază până la dispariție orice deschidere spre artistic, elevație spirituală, rafinament, intrând, în schimb, pe poarta cea mare, deschisă, a eului său, submediocritatea vieții de mărunț funcționar, de om de subsol. În această lugubră horă a decăderii nici nu-și dă seama de descompunerile pe care le suferă. În exterior, pe nimeni nu interesează acest lucru. Pentru că ni s-a permis să mai continuăm acest post-scriptum, spre a îndestula cititorii de literatură, atmosferă funcționărească, diverse practici sociale, politice, culturale, cred că ar fi necesar să rotunjim puțin și figurile foștilor parteneri de serviciu ai lui Săndulescu. Primul despre care ar trebui vorbit e Mamutu, Volces Gh. Mamutu. Exista o corespondență între nume și om? Se putea pomeni, în cazul său, de o namilă, de un adevărat buldozer, cu labe mari și picioare asemeni pilonilor de pod? Sau, dimpotrivă, contabilul în cauză, era, într-un anume fel, doar victima unui nume stupid? Spre

dezvoltare, cu siguranță, s-ar fi impus și tema doamnei Mamutu. Dar Atrăstătoaie?... Ca și Mamutu, asta e sigur, nici el nu se bucura de un „nomen” privilegiat de conte sau marchiz. Ar fi presupus asta că s-ar putea s-avem de-a face cu un primitiv, cu un fel de potcovar, bun doar de evitat?... sau, din nou acel sau, avem de-a face în pielea lui Atrăstătoaie, cu un om fin, cultivat, o mătase, o oglindă, aruncat în miriște de un potrivnic destin? Eu cred că suntem datori cititorilor și cu precizări despre Poimătu. Posibil să fi avut un mic grad ofițeresc în armata „Bunzilor Negre”, să fi fost un informator al nu se știe căror servicii, unul dintre iubiții preferați ai servitoarelor în îndepărtata sa tinerețe? Sau, despre Poimătu și doamna sa sub nicio formă nu e nimic de spus, fiind ei în esență doar două mici biografii?... Un bun prieten al familiei noastre, închis, printre altele, 10 ani, pe traseul Aiud-Gherla-Pitești-Canal-Jilava, numit chiar Scriitoreșcu, Angel-Camil Scriitoreșcu, citind rândurile de mai sus, mi-a sugerat să scriu ceva și despre parcurile prin care se mai plimba Săndulescu. Și, bineînțeles, și despre oamenii întâlniți de el acolo. Să știți, cât privește parcurile, că nu era vorba despre niște grădini ale naturii, arbuști, pavilioane, alei, peluze, în maniera lui Le Notre, ferească Dumnezeu, ci de suprafețe de teren care semănau accentuat cu ceea ce se înțelege prin termenul de „paragină”. Erau, în fapt, un soi de amenajări printre blocuri, datând din perioada „forte” a „Bunzilor Negre”. Primul element ce sărea în ochi, în registru negativ, era iarba prezentă doar sub formă de petece, cea mai mare parte a suprafeței ziselor parcuri fiind constituită din pământ uscat, noduros, dezagreabil la privire. În ceea ce privește băncile, mai toate erau dărâmate, procesul de refacere fiind minimal. Lipseau, în special, spetezele, ce fuseseră sustrate spre a fi folosite la foc, garduri, cotețe. Erau și situații în care dintr-o bancă mai rămăsese doar un singur picior înfipt jalnic în pământ. Partea cu adevărat comică e însă legată de statui... În realitate era vorba de adevărați monștri de lemn cam de cinci metri înălțime. În pustietatea parcurilor păreau apariții din alte lumi. Cu timpul anumite părți din conținutul lor dispăruse. Burebista rămăsese fără o mână, Nicolae Ceaușescu fără amândouă, Miron Costin nu mai avea jumătate din piciorul drept. Cât despre câini, se putea vorbi de adevărate batalioane. Mari, mici, șchiopi, surzi, fără cozi, cu un ochi scos din circulație. Șef peste toți părea să fie Dulăul, o adevărată dihanie, care spre deosebire de ceilalți, putea fi văzut în toate parcurile. Trebuie să precizăm că Săndulescu mai frecventa uneori aceste locuri. Se relaxa el, cu adevărat, privindu-i pe cei ce jucau cărți, table, șah sau pur și simplu trâncăneau?... Greu de răspuns la întrebare. În tot cazul era vorba de indivizi de serie, parcă toți tunși zero, receptivi doar la necesitățile primare ale vieții...

elitele cetății

Profesor universitar doctor

Iosif Viehmann

Peștera - Farmecul adâncurilor(I)

Cristian Colceriu



Motto: *Înțeleg să avem frică de umbra noastră, dar de ce și de soare, care este atât de departe.*

Împătimitor al naturii, prietenul adâncurilor din peșteri, freneticul iubitor și promotor al valorilor ecologice dar și a muzicii de jazz, nu este nimeni altul la Cluj decât devotatul discipol al lui Emil Racoviță, care și-a dăruit total fibra vocației de profesionist, speologiei. Cercetător și profesor universitar, Iosif Viehmann s-a născut la Cluj, la 1 septembrie 1925, iar studiile liceale le-a început tot la Cluj, urmând ca terminarea lor să aibă loc în refugiu, la Timișoara, ca elev la Colegiul Național „Diaconovici Loga”, unde și-a dat și bacalaureatul. Ca student la Facultatea de Științe Naturale a Universității „Regele Ferdinand”, a practicat voluntar speologia, ca asistent benevol, recunoscut printr-o legitimație de către decanatul facultății.

Iosif Viehmann a fost format de către M. Șerban, fost asistent al savantului Emil Racoviță și P.A. Chappuis, hidrobiolog elvețian și subdirector al Institutului de Speologie, fondat în premieră mondială la Cluj, în anul 1920. În prezent este Senior Researcher, adică cercetător principal gradul I. În anul 2000, senatul Universității „Babeș-Bolyai” l-a ales, în unanimitate de voturi, profesor universitar asociat. La Universitatea „Bogdan Vodă” este membru fondator, profesor colaborator iar din anul 2008 profesor universitar titular. Aici predă un curs de Ecologie. La Academia de Muzică din Cluj predă un curs de Istoria Jazului. Este doctor în geologie, laureat al Academiei Române cu Premiul „Emil Racoviță” și are aproape 200 de lucrări publicate în 14 țări. Fiul său, Radu, conduce Uzinele „Turbo mecanica” din București iar fiica sa, Cristina, și-a terminat studiile universitare cu masterat în Elveția, la Zurich. În anul 2009 și-a mai adăugat un masterat în SUA, la Boston. În prezent este căsătorit și lucrează la Universitatea din Monterey (Mexico).

În anul 2002, Iosif Viehmann a fost distins cu titlul de Cetățean de Onoare, la Cluj, pentru înființarea Muzeului speologic „Emil Racoviță”. A mai obținut încă două titluri de cetățean de onoare, ca apreciere a activităților depuse la Ghețarul de la Scărișoara și

Peștera de la Tăușoare (M-ții Rodnei). În fine, al patrulea titlu l-a obținut în Năsăud, pentru activitatea depusă în stagiul de cinci ani efectuat la Liceul Nr. 2 din localitate.

Este artist fotograf A.A.F. (București) și artist fotograf AFLAP, Berna (Elveția). În anul 2009, primăria Municipiului Cluj i-a conferit diploma, medalia și titlul Senior al Cetății.

În anul 2000, cu ocazia împlinirii vârstei de 75 ani, a primit un mesaj de omagiu din partea ministrului educației și învățământului de atunci, prof. dr. Andrei Marga. Fundația „Dan Voiculescu” l-a nominalizat, în anul 2009, pentru un premiu de 100.000 de dolari. Suma a fost acordată apoi unui avocat care a câștigat, la Bruxelles, procesul pentru drepturile României în Marea Neagră. În calitate de rotarian, a primit în 12 iunie 2010, diploma de onoare din partea guvernatorului districtului rotarian 2241, pentru activitatea depusă în acțiunea „Pe urmele savantului Emil Racoviță, cu copiii din satele savantului în peșterile din Bihor”. În 7 decembrie 2010, a urcat pe vârful craterului mare al Vulcanului Vezuviu din Italia. Cu ocazia Zilelor Academice, Cluj 2010, a primit diploma de excelență pentru merite deosebite în domeniul speologiei fizice. O diplomă asemănătoare a primit, în iunie 2011, și din partea Clubului Rotary Cluj-Napoca. Diplome de onoare, de merit, de excelență, performanță și premii, a „colecționat” toată viața, fiind în prezent titularul a peste 60 de astfel de documente.

Profesorul Iosif Viehmann a predat aproape 10 ani speologia și la Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava. În 30 iunie 2011, i s-a decernat, la Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava, titlul de Doctor Honoris Causa.

Cum arată peștera profesorului Iosif Viehmann?

Am început o carte, Peștera - De la Platon la Racoviță și e absolut imposibil să o scriu în acest cabinet. Aici, la institut, am în medie cinci vizite pe zi. Mă chinuiesc de un an. Am plecat de la

mitul peșterii, din paginile originale ale filosofiei antice. Fiecare cititor al textului platonice este liber să îl interpreteze cum vrea. Eu am deja cinci interpretări, adică patru preluate plus una mea: Un om intră în peșteră, e întuneric, face umbră, se întoarce cu fața la soare, se sperie de umbra lui, soarele îi dă speranță ș.a.m.d. E ceva mai încălțit, dar lui Platon i se iartă orice.

Platon consideră că lumea sensibilă este o copie palidă a lumii Ideilor, corpurile fizice nu au realitate decât dacă participă („methexis”) la Idei ca prototipuri ale lucrurilor. Mitul peșterii este o imagine alegorică a lumii și a modului cum poate fi cunoscută iar Platon sondează admirabil peștera în proiecție exegetică.

D-le profesor, ce vă motivează cel mai mult existența și care sunt mizele programului dumneavoastră de viață?

Faptul că în al doilea an de studii universitare am descoperit o „zeitate” care se cheamă Emil Racoviță și mi-am făcut un model care consuna principial astfel: Viehmann, dacă vrei să înaintezi între oameni, faci și vei face cum face „Moșul”! Am împrumutat de la Amundsen ceva din curajul și sângele rece cu care s-a pregătit să cucerească Polul Sud, încă de la 16 ani. Adesea le spun studenților: căutați-vă un model! Iar la întrebarea de unde și cum? Oh, nu pot, nu sunt autorizat cu cunoștințele mele și cu cultura mea să le spun ce model să-și aleagă. Eu datorez absolut totul lui RACOVITĂ. Chiar simplul lucru de a sta de dimineață până seara în institut. „Chiar dacă regret zeama aceea, o pot lăsa pe seama întunericului care mă întoarce și mă alungă spre casă”, reflecta Racoviță, care spunea: „băieți, lăsați-mă oleacă să-mi strâng gândurile”, iar noi atunci ne retrăgeam în alte odăi. După ce se odihnea era gata de a lupta cu viața. Cu o lună de zile în urmă primesc o scrisoare, din Vințu de Jos, de la o doamnă de peste 70 de ani, fostă funcționară a Băncii din Cluj, dr. Maria Itu, care a scris într-o revistă literară un articol despre următorul fapt: „ea este funcționară la Bancă și este înștiințată că va veni savantul. Îl vede că deschide ușa și șchioapătă; avea un umăr luxat și probleme la picior, deoarece alunecase pe niște trepte. Greu intră în Bancă. Doamna scrie mai departe, cu lacrimi în loc de cerneală, că Moșul și-a scos ultimii bani, egali cu valoarea unui... săpun! Vorba că Racoviță a murit sărac, uitat de lume și bolnav, este un trist adevăr. Dar cei de atunci avem o scuză. Imediat după al Doilea Război Mondial totul era cu fundul în sus, nu erau bani, era frică. Totuși, la înmormântare, a fost depus în Aula Universității, nu în Casa Universitarilor, șase studenți l-am scos în stradă pe umeri și alți trei, așternute pe niște perne roșii, i-au dus decorațiile primite de la Leopold al-II-lea al Belgiei, de două ori Legiunea de Onoare, Comandor și Chevalier din partea Franței și opt medalii din partea a doi regi ai României. Asta se cheamă destin, scriu ziarele. Eu nu știu ce e aia destin!?”

Tot programul dumneavoastră de viață derivă și e inspirat din acest mentorat august a lui Racoviță?

Da. Absolut tot.

Întrucât ați pomenit de momente care se

➔



întâmplau în noiembrie 1947, institutul în care ne aflăm fiind fondat în 1920, aş vrea să-mi conturaţi puţin această linie precursori-mentori-discipoli în învăţământul geologic de la Cluj. Cam unde vă încadraţi dumneavoastră pe acest eşichier, ce precursori iluştri a avut şcoala de ştiinţe naturale şi primul institut de biospeologie?

Să plecăm de la convingerea, bunăoară, că nu există încălzire globală şi că fenomenul cu pricina este ciclic. De când e lumea au fost perioade de frig, îngheţ, de dezgheţ, de secetă, de căldură. Aceste perioade se repetă. Omul nu poate întoarce timpul pentru că aceste informaţii despre climă nu sunt consemnate. Dacă ar fi fost consemnate pe lemn sau pe hârtie, ar fi putrezit. Aşa că omul se sprijină doar pe cuceririle actuale: petele solare, ciclurile solare, celebrul ciclu de 11 ani de zile. Dar când un centru universitar este năpădit, invadat de vărfuri, de genialităţi, de oameni ca Racoviţă, pentru care studenţii vânau ultimul loc la curs, grăbindu-se, la ora 7 dimineaţa, să intre în amfiteatru, iată, aşa îmi explică, inclusiv pe piaţa cerebrală a unui intelectual, a unui colectiv, a unei asociaţii, a unei instituţii, ne ridicăm aşa până la academie, există o ploaie de bine şi apoi o secetă. Eu am apucat sfârşitul unor profesori de mare faimă, trăgeam cu urechea şi auzeam de Papilian, Goia, Haţieganu. Unde sunt aceştia, astăzi? Sau profesorii mei: Emil Pop, Victor Pop, Petre Bănărescu, ca să nu mai vorbesc de marele Emil Racoviţă!

Şi fenomenul elită cunoaşte ciclicitatea?! A trecut vremea elitelor veritabile?

Nu, nu a trecut. O să revină în curând. Cum spuneam, fenomenele sunt ciclice. Nu putem să condamnăm o naţie, o etnie, o populaţie, să zicem, că vreme de 70 de ani a strălucit şi acum urmează un pustiu. Se reîntorc iarăşi oamenii de vârf. Eu am apucat profesori ca Vasile Radu, de zoologie, la care i-a explodat o grenadă în mână dreaptă, pentru că era curios şi curiozitatea merge mână în mână cu arta de a fi naturalist. Scria pe tablă cu cealaltă mână şi făcea nişte desene că noi înlemneam de frumuseţea lor. Academicianul Emil Pop, care şi-a demarat cariera cu teologia, care la început sau la sfârşit de curs mai avea un cursuleţ; acela pe care l-am reţinut era: „băgaţi de seamă, şi îmbătrânirea face parte din viaţă, fiţi gospodari cu ultimii dumneavoastră ani!” şi atât a spus-o până l-a convins pe Dumnezeu, care l-a luat fără să sufere, a ieşit din baie, s-a întins pe o canapea şi de acolo a plecat în cimitir. Asta ar fi vrut să ne spună şi nouă, să nu suferim cum se suferă astăzi masiv. Bătrânii sunt la azilele de bătrâni. Dacă acum avem o ştachetă mai potolită în lumea elitelor şi a savanţilor, cred că este un fenomen momentan. Se va întoarce vremea bună, fără îndoială. Eu trag cu urechea, sunt subiectiv. Dar ceea ce facem noi, populaţia înconjurată de presă, de reviste, de radio, de televiziune, este să găsim mereu vinovaţi, să-l arătăm cu degetul pe vecinul meu sau pe colegul meu, atunci când sunt tras la răspundere. Şi să fac din asta un săpun Palmoliv şi să mă scol nevinovat de pe scaun. Eu bănuiesc că avem elite, chiar dacă nu sunt „fachiri”, cum a fost profesorul Iuliu Haţieganu.

Am avut un frate arhitect, cu 5 ani mai tânăr, în Germania, care s-a căsătorit la Cluj, în ultimul an de studii, cu Aurora Haţieganu, nepoata savantului. Aceasta doreşte să se opereze, la Cluj, de apendicele care o deranja periodic şi apoi ei să meargă la Bucureşti scutiţi de orice grijă. Eugen Viehmann e de acord. Profesorul găseşte un



medic potrivit pentru această banală intervenţie, dar a doua zi este chemat la Budapesta, unde trebuie să ajute un mai mare al guvernului şi al partidului. Se întoarce după 4 zile, merge în salonul în care era Aurora şi o activistă de partid. Deschide uşa şi din uşa Haţieganu spune: „pregătiţi sala de operaţie! Peritonită!” În noaptea aceea, fratele meu, care a fost un mare catolic, a pieptănat-o ca să o găsească îngerii frumoasă. Aşa scapă Dumnezeu dintre stelele aceste elite care ne iau minţile şi ne sperie, cum a fost „moşul” RACOVIŢĂ.

Gândiţi-vă, sunt 19 oameni în echipajul vasului Belgica care se îndreaptă spre Polul Sud; doi pier, mai rămân 17. Vasul este prins în gheaţă pentru 12 luni de zile. Oamenii îşi iau rămas bun de la viaţă. Sunt matrozi care au scris 19 scrisori cu acelaşi conţinut: „mamă, ai grijă de copii, şobolanii se înmulţesc, cartofii se termină, cărbunele e pe sfârşite, nu cred că ne mai vedem vreodată...” Doi oameni ajutaţi de Cook, americanul, nu lasă frâiele din mână: Racoviţă şi Amundsen. Când trebuie să plângă în lacrimi, ei zâmbesc. În această disperare, Racoviţă, minte de copil, inventează jocuri. Prin tragere la sorţi, de exemplu, până a doua zi, cineva trebuia să facă o poezie de şase strofe. Tot Racoviţă a avut ideea salvatoare, când a intrat scorbutul în oameni. În momentul în care şi comandantul e prins de scorbut, în sacul lui de dormit, e obligat să scoată carnetul de comandant şi să-l dea celor sănătoşi, care sunt doi şi, cu americanul Frederic Cook, trei. Racoviţă dă un singur ordin bucătarului: de mâine toată lumea va mânca grătare în sânge, cartofi fierţi, sfeclă roşie şi usturoi, după o reţetă moldovenească. Carnea de focă a salvat viaţa întregului echipaj. Vă vând şi ultima taină, ca să nu vă miraţi de ce eu trebuie să mor cu Racoviţă sub pernă, şi anume, cea în care căpitanul atrage atenţia echipajului insistând că, dacă stau liniştiţi în sacul lor de dormit, vor trăi cel puţin trei luni de zile mai mult. Acesta este momentul în care Racoviţă găseşte un firez cu două mânere, în cala vasului, şi împreună cu Amundsen taie blocuri de gheaţă de 3-4 m şi cu harpoanele împing gheaţa tăiată spre apa liberă, pentru a croi un canal de 700 de metri şi a elibera vasul Belgica. Nu e mult, dar nici puţin. Încet, astăzi se alătură 6, mâine 9, iar după câteva zile toată lumea şi în 20 şi ceva de zile canalul a fost deschis. Au scăpat şi au venit acasă! O primă noapte polară integral consumată la sud de Cercul Polar de sud, lângă insula Cobălcescu. Racoviţă are un studiu

deosebit despre balene, cum nimeni până astăzi nu a putut scrie.

Povestiţi cu mult entuziasm şi patos. Se înţelege că mentorul dumneavoastră major şi unic este Racoviţă. Aţi fost pus în conjuncţie cu spiritul de excelenţă. E adevărată şi teza că unii exponenţi din elită sunt născuţi pentru a crea valori, alţii pentru a le conserva...

Un lucru pe care îl învăţ astăzi de la dumneavoastră.

Flecând logic de la aceste premise v-aş întreba, cum aţi clasifica elita clujeană a ştiinţelor naturale, a geologiei, paleontologiei şi mineralogiei?

Prin programa noastră profesională noi suntem observatori, în sensul de a colecţiona şi de a conserva vietatea răpusă demult. Avem un ac cu care străpungem insecta, foarte subţire şi delicat, încât conservăm insecta fără să-i modificăm cu nimic morfologia. Noi suntem aceia care fac muzeele, păstrând comori, ... de la dinosaurul pe care-l găseşte geologul Vlad Cornea, în judeţul Hunedoara, şi până la marele muzeu de dinozauri din Belgia, care este impresionant, unde sunt animale care ocupă 30 de metri. Pot să vă arăt colecţia de perle de peşteră pe care am conservat-o. Dacă aş fi studiat perlele şi aş fi publicat rezultatele, fără să las şi aceste mărturii, eram o jumătate biografică, eram departe de a fi desăvârşit şi imposibil să mă compar cu alţii, cum a fost Racoviţă, Antipa şi alţi naturalişti colosali. Grigore Antipa a lăsat un muzeu în urma lui, Racoviţă a lăsat primul institut de speologie din lume. E adevărat că aşa ceva găsim foarte, foarte rar. Dar dacă-i găsim rar, cel puţin să nu-i uităm, să mergem cu ei de mână mereu, până când suntem în viaţă. Eu cred că nu am dreptul de a clasifica elita clujeană.

Ce aliniamente străbat biografia dumneavoastră şi în ce sol vă sunt înfipte rădăcinile?

La terminarea universităţii, în ordinea mediilor, toţi eram repartizaţi pentru un stagiu de 5 ani, lăsându-ne să alegem între două sau trei localităţi. Primesc Bistriţa. Mă prezint prea târziu, aşteptam aici în institut o numire dar s-a împiedicat dosarul la Bucureşti (adresa de răspuns la cerere spune: nu corespunde politic) şi m-am

mulțumit cu Năsăud, vecin cu Bistrița. Am ajuns profesor la Năsăud și urmează 5 ani de satisfacție și de victorie din suflet mai bogată decât aceea pe care o am când descopăr o peșteră nouă. Am văzut acolo trei sferturi din clasă cu năframă pe cap. D-na Ludmila Găzdac, profesoară de limba rusă, le învâța pe fete ce să facă ca să fie curate. Peste un an de zile aflu că elevii din anul IV B, de la școala Pedagogică de Învățători, dezertează noaptea, se duc într-un cătun peste Someș unde dau petreceri și beau. Dirigintele, Sonia Vicențiu se predă. Le-am spus să-mi dea mie cea clasă. Și mi-au dat-o. Și a fost un cristal de pus pe masă și sub acesta... vederi. Din tifon am făcut perdele la geamuri, stative cu flori, i-am învățat să bată la mașină. Soția mea le-a făcut o masă sâmbăta sau duminica, învățându-i să țină tacâmurile în mână. Le-am dat bicicleta să meargă după carne la abator, ca să hrănim animalele din grădina zoologică școlară: lupi, mistreți, vulpi. În laboratorul de științe naturale împăiam animale, până la ora 11 noaptea, când veneau pedagogii să ne alunge. Am trimis în toată țara animale împăiate. Aveam un dosar plin cu adresele de mulțumire. Cea mai frumoasă adresă este cea venită din partea unei școli de orbi. Bucuria pe care mi-au adus-o acești copii nu o pot compara cu nimic. Acești copii au prins ciocul la barză și, coborând prin alunecare pe el, au constatat cât e de lung. Peste un an, anul IV B a fost de nerecunoscut. Secretul constă în faptul că i-am respectat și le-am acordat încredere.

Și, aș mai adăuga ceva, adolescentele și junii nu aveau linia cromozomială poluată! Nu de alta, dar astăzi telegonia tinde a fi confirmată genetic...

Da, e dovedită biologic. Mai puțin explicată încă.

Un savant a...

... Nu a dus descoperirea până la capăt. Provocantă, această telegonie. Nu numai la câine dar la câine vedem, e revoltător, ... câte aventuri, atâția pui. Această telegonie, ce credeți că ar aduce în folosul lui Homo sapiens?

Se pare că, transpusă în regimul de întemeiere a familiilor, ar putea constitui un factor de asanare, nu doar biologică, chiar morală, în această eră a vaginelor desfrânate!!!

O încărcare cromozomială pozitivă, fericită?

Evident. Un grup de specialiști geneticieni, studiind multă vreme cauzele stării de degradare fizică, genetică și morală a umanității, au descoperit efectul telegoniei. Descoperirea lor a devenit imediat senzație. Cromozomii au capacitatea de a memora informația, dar nu pe cea materială ci pe cale ondulatorie, prin undele emise de molecule și de atomi. Cercetările au arătat că, într-o iapă în care au ajuns spermatozoizii unei zebre, au rămas o vreme acolo, apoi s-au ventilat. Rămăși, însă, sub formă de corpusculi ondulatorii, în memoria celulelor, aceștia ies la iveală mai târziu. În mod identic stau lucrurile și în genetica umană. Un alt caz aparent straniu a fost explicat de geneticienii care au asistat la venirea pe lume a unui copil negru rezultat dintr-un cuplu de albi. Dacă o femeie albă are o relație cu un negru, iar peste câțiva ani se mărită cu un alb, ea poate naște un copil negru. Pare straniu dar genetica cuantică explică aceasta. Contactele sexuale dezordonate, care au loc atât de des în lumea întreagă, generează astfel de cazuri. Dacă o fată are o mulțime de contacte



sexuale cu diverși parteneri și vrea „să se distreze” până la vreo 30 de ani, poate naște copii „corciți” care păstrează „date” de la toți bărbații cu care femeia, în timp, înainte de a fi gravidă a întreținut relații sexuale. Genetica cuantică a demonstrat importanța telegoniei în nașterea copiilor sănătoși. Dacă astăzi nu avem copii sănătoși, este și o consecință a depravării sexuale a fetelor care acceptă să fie penetrate de mulții bărbați, ignorând răsfârțerile modificărilor genetice asupra urmașilor. Informațiile genetice dezordonate introduse în viitoarea mamă odată cu sperma străină, mai devreme sau mai târziu determină degradarea zestrei genetice a fătului, care se naște cu o mulțime de afecțiuni. Un reputat cercetător, Valeri Bochkarev, reia această concepție telegonică și o refundamentează argumentativ, afirmând că o femeie care are contacte sexuale cu mai mulți bărbați înainte de a naște, își „poluează linia cromozomială”, ... „doar virgină fiind pură din punct de vedere genetic”. Telegonia se bazează pe dovezi fundamentale, irefutabile. Concepția penisului deflorator al femeii ca singurul decisiv pentru întreaga sexualitate feminină a fost confirmată în urma unor solide investigații și cercetări de genetica animală și umană.

Foarte interesantă perspectiva telegoniei!

De ce credeți că ne plac foarte mult libelula și barza?!

Amândouă sunt imagistic spectaculoase. Libelula are aripile acelea transparente, cu irizații de culoare iar barza are niște obiceiuri ca pinguinii, de la care oamenii ar trebui să învețe comportament, inclusiv familial. Nu e celebră vorba că „ne aduce barza”, acesta fiind cel mai mare compliment? Cine ne mai poate aduce?... Doar Barza!

E aproape inefabilă barza natalității, dar, din păcate, sârmana este pe cale de dispariție din mentalul colectiv, de unde e tot mai vehement alungată de curentele feministe care pretind monopolul absolut al femeii asupra evenimentului nașterii!

Da, dar explicația încă mai circulă. E drept, nașterea a fost banalizată. Astăzi e așa de ușor, putem face copii fără să ne mai împerechem, fără

să mai facem sex, fără ca femeia să ne iubească sau fără s-o iubim... 1.100 de euro este copilul la Timișoara, fertilizare în vitro, așa încât barza se va supăra și o să zică: vă abandonez, descurcați-vă singuri!

Vă aduc, în completare, ca un „argument” relativ recent de presă britanică, un articol din “DailyTelegraph” în care se consemnează frust că nu vor mai exista tați. Instituția taților dispare, deoarece aceștia sunt radiați din certificatele de naștere. Cuplurile de lesbiene fertilizate în vitro vor putea să treacă două mame pe certificatul de naștere. Pe de altă parte, dacă vrei să fii persuasiv, nu trebuie să devii și exponent al unei anumite ideologii care legitimează absurdul în actul nașterii ori care, mutatis mutandis, ține morțiș să ne spună că e o mare catastrofă că în învățământul românesc Darwin e mai mult absent decât prezent. Au fost câteva interviuri pe care profesorul american Michael Shermer le-a acordat presei, în care spunea un singur lucru, și anume, cât de vinovată este casta intelectuală, în genere, pentru faptul că Darwin nu se regăsește suficient în programele de învățământ autohtone. Deci, porția de Darwin ar trebui suplimentată în școli.

Cât e cinstit, adevărat și solid, evoluționismul lui Darwin există. Decupăm o zecimală și punem la loc lucruri care există, ieșite din pământ acum, în ultimii 50 de ani.

Americanul propaga nu doar ideologia sistemului actual dar vrea să înfingă câte o suliță otrăvită în creaționism, considerând că aici vine la o populație primitivă care a descins din copac.

Vă mărturisesc că sunt aproape creaționist, fără să folosesc acest cuvânt care este totalitar. Dar, la multe din întrebările care îmi sunt puse, zic: de aici mai departe întrebați-l pe Dumnezeu. Dacă a făcut-o Einstein cu religiozitatea cosmică, dacă a făcut-o Stephen Hopkins, care s-a rugat trei luni de zile când i s-au dat cel mult doi ani de trăit și a făcut un angajament, “un protocol cu cerul”. Medicii au ridicat mâinile. El a autorizat-o pe soția sa să ia cei doi copii și să-i îngrijească, pentru că el ar fi putut deveni o legumă. ■

Cazul Roșia Montană

De ce? Pentru că $2+2=4$

Oana Pughineanu



Motivul pentru care am ales să merg la protestele legate de Roșia Montană este, în mod bizar, același pentru care, de obicei, aleg să nu merg la niciun protest: mi se pare că trăim nu doar în țara, ci în lumea (largă) care are nevoie de prea multă inflamare, prea mult entuziasm, prea multă teorie și prea multă politică pentru a „realiza” sau pur și simplu pentru a spune lucruri de un bun simț și de o evidență zdrobitoare. Așa că celor care mă întrebă de ce am fost sau nu am fost la un protest, le răspund: De ce trebuie să avem un protest pentru așa ceva? De ce avem nevoie de armăsarul care să evidențieze țânțarul și invers? Cianura ucide. Câinii înfomețați, maltratați și abandonați devin haită. Oamenii, la fel. Medicii (subliniez! medicii, și mai apoi, sistemul medical) dau rinichii oricui are mai mulți bani scoși din reclame pentru farmacii. Șpaga curge. Soarele răsare la răsărit și apune la apus.

Cu siguranță, mulți îmi vor spune, că mergem la protest pentru că toate aceste evidențe nu par să fie la fel de clare pentru clasa politică sau pentru mass-media. Acolo lucrurile se complică. Evidențele devin mai interpretabile decât parabolele biblice. Mii de experți sunt dispuși să complice, contra cost, fiecare firavă bucată de sens de care ne-am mai putea agăța. Politica, îmi pare a fi un suprem exercițiu de manierism, de rococo, plutind ca raiurile și iadurile improbabile peste gropile de gunoaie care-și păstrează toată carnalitatea pentru cei îndeajuns de lipsiți de noroc. A protesta devine atunci, readucerea în atenție a acestei carnalități. Acesta este motivul pentru care am ales să ies în stradă. Nu pentru că am soluții. Nu pentru că – să mi se ierte cinismul – cred că lucrurile se rezolvă mai degrabă prin nesimțirea politicianului român care nu are nici onoarea mafiotei care „face treaba” pentru care a fost plătit/șpăguit. Am ieșit pentru a aduce în vizibil, mai mult ca

vizibilul, pe care, de mici suntem învățați să-l îngropăm cu imagini și, dacă suntem îndeajuns de occidentali și îndeajuns de albi, cu savantlăcuri. Nu am ieșit la protest pentru că așa fi avut o nemaipomenită credință în eficiența lui, ci pentru că mi s-a părut că el a rămas o ultimă formă de a expune *corpul* problemei. Dar asta e doar începutul: corpurile și evidențele riscă mereu să fie înlăturate, extirpate, explicate. De fapt, asta se întâmplă aproape instantaneu. La al doilea protest la care am participat, oamenii au început să aplaude când au auzit că mitingurile, semnalate de presa străină, au dus la scăderea valorii acțiunilor Gold Corporation. Analiza cantitativă a devenit forma supremă a luptei pentru supraviețuire. Pentru oricine ține neapărat să supraviețuiască. Corpurile sunt imediat îngropate sub mecanismele care le produc opresându-le și invers. Dar asta e poveste veche. Orice manual de sociologie sau economie politică ne explică deja, de atâta



vreme, că sclavia nu a dispărut deoarece oamenii au avut o criză de conștiință, ci pentru că nu mai era eficientă. Și acest model de gândire se perpetuează fără probleme, devenind locul comun al *tuturor*: un soi de poartă stelară care-i va izbăvi teleportându-i pe planeta eficienței atât pe sclavi, cât și pe patroni. Doar odată trecută această poartă stelară, lucrurile se pot negocia. Și am face *orice* ca să o trecem. Corpurile brute și suferința lor au astfel două praguri de trecut: cel al evidenței (până la urmă toate revoluțiile vor să scoată din subliminal, să urle, lucruri evidente, devenite evidente) și cel al porții stelare sus menționate. Oricum am privi problema, lista lucrurilor evidente pe care le avem de urlat și cărora trebuie să le atașăm valoarea în acțiuni pentru a le scoate din anonim este nesfârșită. Carnalitatea Roșiei Montane (a câinilor și celor care așteaptă transplant) rămâne aceeași cu sau fără Gold Corporation. Întrebarea este dacă o vom mai putea face vizibilă. Când discuțiile experților vor înceta, când politicienii își vor fi împărțit „gloria” de a fi fost de o parte sau alta, ce anume ne va mai impulsiona? Cred că am găsit o fărâmə de răspuns într-o distincție dragă lui Tzvetan Todorov: cea între convingerile etice și cele politice. Cele din urmă sunt „constituite din proiecte de viitor”, cele etice fiind „reacții în fața prezentului, în toată varietatea sa”. Această distincție ne poate ajuta să tăiem cumva nodul gordian între convingerile profesate (politice) și cele - hai să le spunem - exersate (etice). Mai înainte de orice e vorba de a vedea „răul ca rău” și de a lua o atitudine sau chiar a acționa înainte de a ne ciondăni ideologic și cantitativ. Altfel, riscăm să devenim pacienții care mor pe patul de spital în timp ce doctorii se hotărăsc sau nu să sară peste protocol. Protestul este doar un mic pas. Și nu înseamnă nimic mai mult decât că $2+2=4$, că cianura ucide, că animalele înfometate, maltratate și abandonate devin haită, că oamenii, la fel, că soarele răsare la răsărit și apune la apus... și că trăim în lumea în care e nevoie de strigătele a zeci de mii de voci ca să ne aducem aminte de asta.

Despre protest În marginea celor de acum și pentru uzul celor viitoare

Adrian Costache



Este 10 către 15,000 de oameni în stradă, așadar aproape 5% din populația stabilă a Clujului. Se strigă „Nu corporația face legislația” și „S-a dat șpagă barosană pentru Roșia Montană”, iar pe pancarte se citește, printre altele, „Gândesc, deci nu cred reclamele RMGC”, „Suntem stat de drept, nu stat inept”, „Guvernul trădării a pus capăt răbdării”. Niciun cuvânt despre salarii, pensii și burse deși manifestații sunt și salariați și pensionari și bursieri. Niciun cuvânt despre lipsurile zilnice chiar dacă multora par să nu le fie străine. Totul e din solidaritate cu niște oameni pe care nu-i cunosc și ale căror vieți mai mult ca sigur că nu pot să și le imagineze. Ceea ce face seara de duminică (8.9.13) - așa cum se spune pe net - „frumoasă” și întregul șir de proteste „cool”.

Luni proiectul de exploatare a zăcămintelor de aur de la Roșia Montană este introdus de urgență pe ordinea de zi a Senatului și este respins, preconizându-se că va fi respins și în Camera Deputaților. Presa deplânge deja reparațiile pe care statul român va trebui să le plătească companiei Gabriel Resources pentru neonorarea contractelor.

Într-adevăr, uneori un gest frumos și o remarcă inteligentă fac lumea să se învârtă. Ceea ce nu înseamnă totuși că astfel de lucruri și, în genere, apelul la conștiință ar avea vreodată, măcar din greșeală, consecințe politice. Nu pentru că toți politicienii ar fi vânduți. Încercarea de a-i cumpăra pe toți ar face neprofitabilă orice afacere, nu doar o întreprindere minieră. Și nici pentru că nu ar avea conștiință, cât pur și simplu pentru că azi politica funcționează altfel.

În timpurile noastre politicienii nu mai sunt reprezentanții diferitelor clase sociale, ci ai unor grupuri de interese care, de cele mai multe ori, nu preexistă procesului electoral și nici nu persistă mult după ce acesta s-a încheiat. Viața politică nu se mai desfășoară ca o confruntare între marile ideologii. Ea constă în sondarea minților (sau a conturilor de Facebook ale) alegătorilor pe parcursul a trei ani de zile pentru a putea formula în al patrulea o cauză în jurul căreia să se coaguleze, motivându-i să meargă la vot, dar care cauză să și dispară rapid după ce urnele sau închis. Aceste cauze se pot baza pe probleme reale, însă cele mai eficace sunt cele care exploatează fantezmele și pulsuniile membrilor societății. La noi se luptă împotriva pericolelor comunismului. La ei

împotriva imigranților și a crizei. Și peste tot împotriva rețelilor guvernării anterioare. Eficiența unor astfel de cauze decurge, pe de o parte, din faptul că ele se adresează pasiunilor mai degrabă decât rațiunii votanților și, astfel, se sustrag de cele mai multe ori unui examen rațional. Pe de altă parte, ele pot fi „rezolvate” simplu și imediat după încheierea procesului electoral indicându-se caracterul lor fantasmatic. Care comuniști acum, la 20 de ani de la Revoluție? Cum să fie imigranții problema când, prin costul scăzut al forței de muncă, tocmai ei ne fac economia competitivă?

Datorită perisabilității cauzelor pentru care sunt aleși să lupte politicienii zilelor noastre, indiferent cine ar fi aceștia, chiar tu sau eu, sunt într-un fel forțați să acționeze fie ca toți ceilalți politicieni, fie cum cred ei mai bine de cuviință, însă, niciodată sau doar accidental așa cum cred că ar trebui să se acționeze cei care i-au votat. Caracterul fantasmatic al cauzelor în jurul cărora se constituie grupurile de interese face ca imediat după vot să dispară sarcina reprezentării și responsabilitatea politicienilor față de cei care i-au votat. Ori, altfel spus, pentru că sunt aleși în virtutea poziției lor față de probleme care nu există, ei vor reprezenta întotdeauna pe altcineva și vor lupta pentru *cu totul alte interese*. De aceea, în zilele noastre, nici o interpelare, indiferent din partea cui ar



veni și indiferent ce ar viza, nu mai pune sub semnul întrebării legitimitatea acțiunilor vreunui politician. Dimpotrivă, orice interpelare le-o atestă, aceasta fiind interpretată ca vocea opoziției fără de care, se știe, nu există nici o întreprindere democratică și nici democrația ca atare.

Dar din ineficacitatea politică a apelurilor la conștiință, a gesturilor frumoase și a sloganurilor inteligente nu decurge totuși ineficacitatea protestelor ca atare. Ca mijloc de acțiune politică protestul este astăzi la fel de eficient ca întotdeauna, deși cu totul altceva îi asigură această eficiență. După cum ne-a arătat-o în primul rând Occupy Wall Street, dar și celelalte mișcări de ocupare din lume ceea ce contează astăzi e pur și simplu mărimea masei de oameni care iese în stradă. În primul rând pentru că marile mase de oameni sunt labile. Atitudinea autoritară a unui polițist, o serie de replici virulente ale unui jandarm sunt motive suficiente pentru a transforma o adunare pașnică într-un teatru de luptă urban. Dar înainte de toate pentru că agregarea unor mari mase de oameni în centrele urbane în care se concentrează viața economică a unui stat atrage după sine apariția unor blocaje în fluxul de mărfuri, de materii prime, de capital etc. pe care se bazează lumea noastră capitalistă globală.

În timpurile în care economicul este subordonat politicului și puterea guvernelor se află în mâinile marilor corporații schimbarea politică survine prin presiuni economice asupra acestor corporații. Puterea politică a cetățeanului rezidă nu în abilitatea sa de a articula o poziție cu privire la o chestiune sau alta, cât din capacitatea lui de a se coagula ca masă. Această putere este direct proporțională, pe de o parte, cu inteligența sa de a alege acele spații a căror ocupare produce cele mai multe blocaje pe sectoarele economice cele mai importante și, pe de alta, cu determinarea sa de a nu părăsi spațiul ocupat indiferent de ce i s-ar promite și ce garanții i s-ar oferi atâta timp cât petiția sa nu este cu adevărat soluționată. Această putere se măsoară prin gravitatea efectelor economice ale blocajelor produse și costurile și dificultatea de a le înlătura.

Tocmai pentru că nu implică efecte economice și pentru că la ora 3 pleacă de bunăvoie acasă, niciieri în lume grevele profesorilor și ale medicilor nu aduc niciodată nimic. Și asta spre deosebire de cele ale transportatorilor care paralizând întreaga viață a orașelor obțin tot ce vor.

Răsturnarea aceasta căreia îi este supusă puterea politică a cetățeanului de la ce se strigă la cât de hotărât se tace dau un ton optimist evenimentelor trecute și le dă speranță tuturor evenimentelor posibile viitoare. Dacă într-o duminică seara adunarea a 10,000 de oameni în Cluj și 20,000 în București a avut efectele amintite, gândiți-vă ce efect ar avea luni dimineața.

Activitatea secretă de informații și deblocarea finalizării tratatului româno-ungar

Aurel I. Rogoian



Hummel Robert

Somn

La un moment dat, în anii '90, finalizarea tratatului româno-ungar se afla în impas. Dezvelirea la Gyula a bustului scriitorului român Liviu Rebreanu a constituit un foarte bun pretext pentru ca miniștrii de Externe ai României și Ungariei să treacă în revistă, într-un cadru mai puțin formalizat, prioritățile agendei diplomatice bilaterale. Ministrul de Externe Teodor Meleșcanu a acordat o atenție specială pregătirii întâlnirii cu omologul său maghiar, dr. Géza Jeszenszky. În acest sens a acceptat să fie documentat mai în amănunt asupra aspectelor clandestine ale activității diplomaților unguri acreditați la București, despre care fusese informat punctual, în perioada de când preluase portofoliul Externelor.

Directorul Serviciului Român de Informații, Virgil Măgureanu, nu avea în acel moment o relație sinceră cu ministrul de Externe, fiind preocupat să-i erodeze credibilitatea în fața președintelui Ion Iliescu. Probabil că președintele i-a pus acea întrebare-verdict: «Măi, tu ce părere ai despre Meleșcanu?» Pentru Fouché-ul României, o astfel de întrebare însemna o temă de lucru. El primise de prin cotloanele cucuvelelor din turnul Cotrocenilor un semnal că ministrul de Externe nu mai este în grațiile prezidențiale și avea să procedeze în consecință...

Negocierile pentru încheierea tratatului de bază româno-ungar erau în impas, pe de o parte, din cauza condițiilor inadmisibile ale guvernelor de la Budapesta în ceea ce privește statutul minorității maghiare din România, iar pe de altă parte, din cauza acțiunilor agresive în continuă escaladă a serviciilor speciale ale Ungariei pe teritoriul României, cu sprijin politic chiar din interiorul guvernului de la București, în care fuseseră infiltrați agenți importanți. Referitor la carierele politice realizate de agenții serviciilor speciale ale Ungariei în guvernele

României, este de remarcat mărturia generalului (r.) Victor Neculicioiu, care era în 1989 director al Departamentului Contraspionaj «Țări Socialiste» (U.M. 0110): «[...] era cel puțin pitorească prezența la vârf în guvernul român a unui agent maghiar, care lucra și cu rușii, iar fiii lui serveau separat informativ pe cei interesați.» Iar legătura cu un altul, acesta cetățean român (criptonim «Sociologul»), recrutat în 1988 de serviciul de spionaj al Ungariei, menționează: «[...] un prim-ministru român a insistat, după o vizită la Budapesta [...], ca „Sociologul” să fie numit într-o funcție înaltă în executiv (2002)»¹.

Generalul Victor Marcu i-a prezentat ministrului de Externe documentarea necesară – i-a remis-o personal, știind că Virgil Măgureanu nu și-ar da acordul, deoarece avea contacte mai frecvente cu ambasadorul Ungariei la București decât cu ministrul de Externe al României².

Pentru întâlnirea cu omologul său maghiar, ministrului de Externe i s-a supus atenției un număr de 20 de probleme, după cum urmează (dacă memoria nu ne înșală):

1. Încălcarea de către diplomați ai Ambasadei Ungariei la București a Convenției de la Viena asupra relațiilor diplomatice, existând dovezi ale unor activități clandestine și posibilități de realizare a flagrantului pentru fapte de spionaj.

2. Realizarea de către diplomați unguri a unor provocări cu scopul de a fi acuzată România de încălcarea embargoului impus Serbiei și Muntenegrului.

3. Tentative de recrutare și implicare a unor cetățeni români în acțiuni de spionaj-trădare.

4. Șicanarea sistematică a cetățenilor români nemaghiari care călătoresc în Ungaria (aplicarea de semne distinctive pe documentele de trecere a frontierei, supunerea la anchete polițienești provocatoare, solicitarea de informații sub

intimidare ș. a.)

5. Susținerea pe teritoriul Ungariei a activităților așa-zisului «Guvern în exil al Transilvaniei», «Uniunii Mondiale a Ardelenilor», propagandei antiromânești și a actelor și gesturilor inamicale a numeroase organizații neguvernamentale.

6. Racolarea și instruirea de cetățeni români în organizații și tabere paramilitare clandestine, urmate de plasarea lor ca mercenari în războaiele civile din Iugoslavia.

7. Agresiuni informaționale sistematice la adresa României, cu scopul vădit de defăimare și denigrare a realităților politice interne privind minoritățile.

8. Activități cu scop explicit de contestare a Tratatului de la Trianon (1920) și a Tratatului de Pace de la Paris (1947) și de revizuire a frontierei Ungariei cu România.

9. Transferarea la Budapesta și de aici în Transilvania a centrului de greutate al activităților organizațiilor revizioniste ale emigrației.

10. Implicarea unor cetățeni maghiari în trafic de arme și muniții înspre România.

11. Folosirea de către numeroase persoane din Ungaria a pașapoartelor diplomatice sau de serviciu pentru a participa în România la diverse manifestări ale minorității maghiare fără notificare prealabilă, conform uzanțelor.

12. Mobilizarea lobby-ului maghiar din Occident pentru izolarea României pe plan extern.

13. Strategia subminării și cuceririi economice a Transilvaniei³.

14. Înființarea de către universități maghiare a unor filiale în România, fără un acord prealabil.

15. Trimiterea în școlile de limba maghiară din România a unor materiale didactice care nu concordă cu programele aprobate de autoritatea competentă a statului român.

16. Practica unor autorități administrative locale de a angaja direct relații externe fără o notificare prealabilă.

17. Percepția tot mai accentuată a opiniei publice, pe baza informațiilor vehiculate de mass-media, dar și în urma unor sondaje, că Ungaria s-ar pregăti pentru eventualitatea unui conflict deschis, inclusiv militar, cu România.

18. Radicalizarea unor orientări politice ale minorității maghiare ca urmare a avântului dreptei naționaliste extremiste din Ungaria.

19. Desfășurarea de către organizații din Ungaria a propagandei vizând autonomia Transilvaniei.

20. Preocupările existente în vederea internaționalizării problemei Transilvaniei.

Programul guvernului Ungariei nu ascundea naționalismul, iar premierul Gyula Horn (1994-1998) se număra printre fondatorii neorevizionismului postkadarist. După unificarea Germaniei, desfederalizarea Cehoslovaciei și disoluția Iugoslaviei, Budapesta s-a simțit încurajată de contextul regional, care îi era favorabil. După o serie de proiecte menite să-i sporească rolul regional – printre care «Inițiativa Central-Europeană», «Grupul Visegrád» și «Euroregiunea Carpatică –», Ungaria și U.D.M.R. au devenit interesate și de stabilirea unor legături directe cu comunitățile turco-tătare din Dobrogea.

Chiar și în condițiile integrării europene, Ungaria își exprimă dreptul și obligația de a interveni în interesul maghiarilor din afara granițelor, neputând renunța la ideea că Tratatul

de la Trianon este un dictat nedrept, dar este conștientă, în același timp, că modificarea granițelor nu ar reprezenta decât o sursă de conflicte. Drept urmare, a inițiat un amplu studiu al tuturor instrumentelor juridice internaționale pentru evaluarea aspectelor juridice, administrative și culturale ale formelor de autonomie ale minorităților (frontierele etnice interioare, frontierele virtualizate, minoritățile maghiare în chip de comunități făuritoare se stat, identificarea politicii guvernelor de la Budapesta cu punctele de vedere ale organizațiilor reprezentative ale minorităților, independența economică a minorităților, pregătirea în Ungaria a liderilor organizațiilor minorității, susținerea idealurilor de autonomie ale altor popoare sau etnii din regiune, instituirea unui sistem european de protecție a minorităților etc.).

Pentru România, buna înțelegere cu Ungaria este dintotdeauna o importantă dimensiune de securitate națională. Ungaria continuă însă să fie convinsă că-i este predestinat un rol special în plan regional și arată că nu pregetă să și-l asume. Tactic, unii factori politici ungari pot să apară ca situându-se pe poziții neconcordante, dar acestea nu le schimbă niciodată strategia. Dimpotrivă. Așa, de exemplu, socialistul Tabajdi Csaba, expertul Partidului Socialist Ungar în politică externă, referindu-se la tratatul cu România, a afirmat la 30 iunie 1994 : «Problema frontierelor e mai ușor rezolvabilă, deși unii consideră că astfel renunțăm definitiv la teritorii care ne-au fost luate. Dar noi nu renunțăm la nimic, ci dorim să avanseze relațiile bilaterale.» La rândul său, premierul Gyula Horn ținea să întărească: «Nu renunțăm la principiile noastre [...]. Pentru punerea în practică a acestei politici, am făcut doar primii pași și nici nu poate fi vorba că ne grăbim.»

Cele douăzeci de probleme supuse atenției ministrului român de Externe pentru întâlnirea cu omologul său ungar erau consistent susținute de numeroase date despre fapte și acte inamicale ale diplomaților unguri acreditați la București, dar și



Iorgos Iliopoulos

în capitalele țărilor limitrofe, care, aproape la fiecare sfârșit de săptămână, colindau Ardealul, toți având același scop: redimensionarea, în sensul exacerbării sentimentelor naționaliste și afirmarea în noi forme a identității maghiare. O identitate care urmează să-și revendice infrastructura și instituțiile politice de suprastructură, adică



Horváth Gyöngyvér

Trunchiuri de copaci

teritoriu autonom și guvernare proprie.

În acțiunile diplomaților unguri erau evidente și încălcări flagrante ale Convenției de la Viena asupra relațiilor diplomatice, semnată în aprilie 1961. În Ambasada Ungariei la București aproape că nu mai exista persoană cu statut diplomatic care să nu poată face obiectul unei măsuri de retragere a acreditării.

Ministrul de Externe al Ungariei a înțeles perfect gravitatea situației și a dorit să știe dacă partea română va merge mai departe. Inițial, a cerut serviciilor speciale ungare o replică, dar serviciile nu aveau ce reproșa personalului diplomatic român acreditat la Budapesta. Cum din partea română nu s-a dat de înțeles că ar exista vreun interes de a recurge la măsuri posibile legalmente, dar inoportune politic, partea ungară s-a simțit «îndatorată», arătându-și

Note:

¹ V. Neculicioiu, «Conotații la drama națională - relatări pentru istorie», în *Vitralii. Lumini și umbre. Revista Veteranilor din Serviciile Române de Informații*, Anul I, nr. 2, martie 2010.

² Devenise aproape un obicei al ambasadorului Rudas Erno de a-l vizita pe Virgil Măgureanu în zilele imediat următoare ședințelor operative ale Biroului Consiliului Director al Serviciului care aveau pe ordinea de zi probleme referitoare la activitatea serviciilor speciale ungare în România. Mai mult chiar, ambasadorul și-a stabilit reședința peste drum de cabinetul directorului S.R.I. După încetarea misiunii diplomatice, Rudas Erno a intrat în «afaceri regionale», care implicau frecvent deplasări și numeroase contacte în cele șapte state din jurul Ungariei având comunități maghiare, și alți foști diplomați unguri în România s-au lansat în afaceri cu susținerea unor parlamentari ai U.D.M.R. și sub protecția agenților care au penetrat importante niveluri decizionale.

³ Declarații de la Budapesta confirmau fără echivoc miza bătăliei economice pentru Transilvania, ca parte a programului revizionist ungar. Astfel, Lukács Miklós, ex-consilierul pentru probleme politice al fostului premier ungar, Antall József, declara : «Ungaria are un plan de integrare treptată a Transilvaniei, atrăgând-o în sfera sa de influență prin amplificarea legăturilor în domeniile economic, politic, cultural și religios, aceasta fiind strategia cea mai indicată în actuala conjunctură internațională.» De asemenea, fostul atașat militar al Ungariei la București, Arady Sándor, a declarat: «Autoritățile budapestane vor acționa lent. Dar precis în sfera economicului, considerând această cale ca fiind cea mai sigură pentru a penetra și acapara Transilvania.» Pe de altă parte, România era și este serios afectată de amploarea criminalității economice care își are originea în Ungaria - evaziune fiscală, operațiuni de comerț exterior prohibite ori pentru care nu se respecta legea română.

disponibilitatea de a debloca finalizarea tratatului bilateral.

În scurt timp, o nouă doctrină panmaghiară, de această dată a dreptei radicale, avea să impună în practica politică a Ungariei și alte abordări ale relațiilor cu țările vecine în care trăiesc etnici maghiari.

interview

"Am simțit că începusem să fiu socotit ca un fel de reprezentant al României pe pământ francez"

de vorbă cu scriitorul Alexandru Papilian



Alexandru Petria: - Stimate Alexandru Papilian, sunteți un respectat ziarist la Radio France Internațional. Unde mai e scriitorul Alexandru Papilian?

Alexandru Papilian: - Păi unde să fie? Acolo unde îi e locul. Or aici ne izbim de una dintre marile probleme ale lumii noastre globalizate, mondializate. Unde își are omul locul?

Cioran susținea că nu trăim într-o țară ci într-o limbă. E frumos spus. Dar mă întreb dacă n-avem de-a face cu o biată jonglerie de expatriat. Sau de exilat... Ceea ce e la fel de frumos spus, cred. Și poate la fel de problematic. Sau de improbabil.

Deci, unde își are omul locul? Om muri și om vedea.

Nu cred că răspunsul acesta poate fi mulțumitor. Dar pentru moment așa e și altul nu-i. Poate că vom avea ocazia să revenim...

- În 1984 ați părăsit România. Nu vă bate gândul să vă întoarceți?

- Da, exact. Am părăsit România în anul orwellian 1984. La granița cu Ungaria, așteptând controlul vamal și grăniceresc, am văzut pe geamul trenului garnitura de pe linia alăturată. Nu era un tren de călători. Era un tren de transport. Un tren care transporta tancuri. Sau poate că nu le transporta... În tot cazul, tancurile cu pricina aveau țevile îndreptate nu spre Ungaria, ci spre interiorul României.

O țară în stare să creeze un astfel de simbol nu e prea atrăgătoare. Chiar dacă țara cu pricina și-a ucis Ceaușescul (care n-a căzut așa, din cer, în mijlocul unei turme de ființe blânde și neprihănite...). Sau tocmai pentru că și-a ucis

Ceaușescul așa cum l-a ucis...

- Nu mi-ați răspuns la întrebare. Nu vă bate gândul să vă întoarceți?

- Nu, nu mă bate gândul să mă întorc în România. Am observat că până și azi se mai folosește sintagma «a fugit din țară». Cu o conotație nu tocmai măgulitoare. Ideea ar fi că «n-a mâncat salam cu soia - ca noi». În anii '70, pe când locuiam împreună la Mogoșoaia, la Casa de Creație, Theodor Mazilu mai mult sau mai puțin treaz, se învârtea prin salonul roșu de la parterul clădirii și mormăia cu un haz nebun: «oamenii de bine sunt fie în pușcărie, fie în străinătate; și am rămas noiăștia să ducem tot greul». Vorbelor ăstora eu nu le pot adăuga decât un «DA» profund și răsunător.

Remarc cu un sentiment cât se poate de neutru că populația României scade vertiginos. Dacă nu mă înșel, de la 22 de milioane, azi țara număra circa 20. Două milioane în două decenii. Tendința deci nu e repopularea teritoriului. În orice caz, din acest punct de vedere, o eventuală întoarcere a mea, n-ar servi la nimic.

În fine. Lăsând la o parte gluma, răspunsul la întrebarea dumneavoastră e negativ. Nu mă (prea) bate gândul să mă întorc. A trecut multă vreme de când nu mai simt pulsul oamenilor din Carpați. Reperetele societale românești s-au schimbat, iar eu n-am fost integrat decât de foarte departe în acest proces de zi cu zi.

După căderea lui Ceaușescu, la putere în România, a venit generația mea. În zona culturală au ieșit tare la lumină oameni ca Dinescu, Pleșu, Liiceanu, Cristoiu... și încă o seama bună de figuri pe care le rog să mă ierte că le uit acum... A fost

un lucru care mi-a plăcut.

Dar au venit mineriadele. O pată de mare rușine pe întreaga civilizație europeană. E drept că ceva mai la sud de România cocea și stătea să izbucnească ultimul Război Balcanic. Altă pată de mare rușine. Nu mă recunosc în aceste pete.

Cum nu mă recunosc în cercul referendumurilor eșuate de destituire a Președintelui și de modificare a Constituției. Cum nu mă recunosc în neabsorbirea fondurilor europene sau în debandada care domnește în regulile ortografice actuale.

E puțin simplificator ceea ce am spus. Dar asta e. Avem nevoie de concepte (ba chiar și de mituri) pentru a ne putea duce viața, atâta cât ni s-a dat, în condiții suportabile. E puțin simplificator și, în același timp, contradictoriu. Pentru că, deși nu mă recunosc în reperetele societale românești de azi, răspund (cu o plăcere neașteptată pentru mine) la întrebările puse...

- În biografia dumneavoastră e un lucru interesant. V-ați născut în 1947 la Paris. Cum așa?

- Vă voi răspunde la început cu o glumă. Întrebarea dumneavoastră mi-o permite. Într-adevăr, în biografia mea există acest element interesant. M-am născut la Paris. Dar, spre deosebire de majoritatea celor care mi-au cerut amănunte în legătura cu acest... eveniment, pentru mine interesant e faptul că m-am născut.

Acestea fiind zise, părinții mei, medici amândoi, au beneficiat, în 1946, de o bursă de studii la Paris. Am zis o bursă, și una a fost. O bursă pentru doi. În fine, pentru trei. Pentru că, la un moment dat, lumea omenescă a acceptat să mă primească în rândurile ei. Faptul m-a pus de la începutul vieții mele conștiente într-o situație aparte. Deși istoria familiilor mele (cea a tatălui și cea a mamei) a fost strâns implicată în evoluția civilizației românești, eu eram deja un... străin. Și întrebarea care mi se pune (și pe care mi-ați pus-o și dumneavoastră) era aceeași: «cum se face că...» sau «cum așa?» Lucrurile au evoluat de atunci. Întrebarea care mi s-a pus nu de puține ori aici, în Franța, a fost: «vous êtes de quelle origine?»

Am găsit formula satisfăcătoare de răspuns la această întrebare într-o bună zi, așa, pe neașteptate. «Vous êtes de quelle origine?» «D'origine divine, comme vous, je crois». Ca să zic așa, «ça énerve». În același timp, lucrurile se clarifică de la primul contact. Cred că problema identității personale e prezentă în spiritul multora dintre contemporanii noștri. La care se adaugă problema identității naționale. Ca să nu mai vorbim de problema națională pur și simplu.

- La debutul ca prozator, cu romanul Dihorul, ați fost susținut de Marin Preda, un scriitor zgârcit cu laudele. Cum s-a produs întâlnirea cu el? Ce amintire îi păstrați?

- Ehei, domnule Petria, chiar doriți să ne întoarcem cu aproape cincizeci de ani în urmă?

- Desigur.

- ... Suntem în luna mai 1968. Generalul de Gaulle e în vizită la București. O vizită istorică. Pe de o parte, pentru că relațiile dintre Est și Vest par să se dezghețe. Pe de altă parte pentru că la Paris izbucnesc tulburările cunoscute sub numele de «Mai '68», care aveau să ducă la un progres subteran al stângii liberale franceze, culminat în

'81 cu victoria lui François Mitterrand în alegerile prezidențiale.

În această lună de mai '68 (pe data de 20), un tânăr țâști-bâști, student la ASE, depune un manuscris la ESPLA, una din cele două edituri literare din România vremii. Doamna Lungescu, secretara sectorului îi spune tânărului cu pricina: «Am înregistrat manuscrisul dumneavoastră... Vă sfătuiesc să luați legătura cu tovarășa Dimisianu.» Tânărul lasă să treacă luna iunie, și-i telefonează tovarășei Dimisianu. «N-am avut încă timp să citeșc manuscrisul dumneavoastră», spune o voce tânără și seacă. Tânărul își ia inima în dinți și se duce să o vadă pe tovarășa Dimisianu la editură. Tovarășa cu pricina, cu nici zece ani mai mare ca tânărul în chestiune, văzându-l cât e de tânăr și de inconștient, pune mâna pe manuscris și... nu tocmai conștientă nici ea, dar liberă în spirit și sperând că atmosfera de libertate pe care o adusese proaspătului Ceaușescu va fi fructificată cum se cuvine de tânără generație culturală, își dă acordul. Cartea pleacă la «Direcția Presei» (organul de cenzură). Între timp, Tratatul de la Varșovia (mai puțin România) își trimite tancurile în Cehoslovacia. Tânărul Ian Pallah își dă foc într-o piață din centrul capitalei. «Primăvara de la Praga» e călcată în șenile, ca să spunem așa. Cartea se întoarce de la «Direcția presei» fără viză. În România, tinerii lupi de genul Ivasiuc, Breban, Neagu, Păunescu, Stănescu, Blandiana... sunt promovați în diferite funcții «de răspundere» sau bine garnisite financiar.

Dupa șase luni (termenul legal) tovarășa Dimisianu, (devenită între timp doamna Dimisianu) trimite din nou cartea la «Presă». Răspuns negativ. Încă șase luni.

Încă un răspuns negativ. ESPLA și Editura Tineretului sunt desființate și se înființează o serie de alte edituri, răspândite în toată țara. La București, ia ființă Editura «Cartea Românească», a Uniunii Scriitorilor. Director, Marin Preda, director adjuncț Alexanru Ivasiuc. Doamna Dimisianu devine redactor al acestei edituri. În această calitate, ia cu ea cartea tânărului țâști-bâști refuzat de «Direcția Presei». Alexanru Ivasiuc, unul dintre tinerii lupi ai vremii, se simte primejduit de acest cățel care, la abia 20 e ani, îndrăznește să scrie un roman. El îi cere lui Nicolae Manolescu un referat de lectură «corect». N. Manolescu se execută și compune un referat distrugător. Ivasiuc scrie cu litere de o șchioapă pe dosarul manuscrisului: RESPINS. Marin Preda, foarte miop, se întreabă ce s-o fi ascunzând în dosarul cu pricina de Ivasiuc se enervează atât de tare încât să scrie cu litere atât de mari RESPINS. Ia manuscrisul, îl citește și... îl dă afară pe Ivasiuc. După care scrie un articol de lansare a subsemnatului - care face vâlvă. Cartea apare sub titlul *Dihorul*. N. Manolescu scrie o cronică foarte elogioasă. Cei de o vârstă cu mine (și nu numai) mă privesc ca pe o minune. În ceea ce mă privește, simt că încep să-mi scap mie însumi. Ceea ce e și bine rău, constat eu cu înțelepciunea de acum. Acestea fiind spuse, relația mea cu Marin Preda a fost una cu totul particulară. Om venit de la baza societății, auto-construit cultural și social, Preda a fost și rămâne una dintre figurile cele mai luminoase ale României strangulate și golate de sânge de o istorie sălbatică și cu mult prea mare pentru ea. Nu știu cum ar fi evoluat lumea culturală românească în absența Monșerului (cred că e de notorietate publică faptul că Preda se adresa deseori interlocutorului său cu «Mon cher» - de unde porecla plină de tandrețe care i se lipise pe existență: Monșer). Știu însă că datorită lui, în momentul în care Ceaușescu a început s-o ia razna, multe lucruri

rele nu s-au realizat. Cei trei-patru ani pe care i-am petrecut împreună la Casa de Creație Mogoșoaia, împreună și cu Lucian Raicu, Mircea Dinescu, Theodor Mazilu, Cezar Ivănescu, Sânziana Pop, Florin Pucă, Virgil Mazilescu, Fănuș Neagu, Mircea Micu..., ani în care «ceasurile de taină» n-au lipsit, acești trei-patru ani, deci, n-au încetat să se constituie într-o amintire cât se poate de vie pentru mine. A fost o perioadă de mare îmbogățire sufletească și de explozie creatoare. În acest răstimp, am scris trei cărți. Marin Preda, în teribila încordare creatoare impusă de stadiul carierei sale literare și de vârstă, a scris *Delirul* și *Cel mai iubit dintre pământeni*. Aș putea spune că în această perioadă, fastă din punct de vedere creator, atât pentru Preda cât și pentru mine, într-o oarecare măsură, dar într-o măsură... pe măsură, ne-am fost unul altuia martorul de viață și martorul creator. ...Cu câțiva ani înainte, la librăria Sadoveanu se lansa romanul *Dihorul*, de Alexanru Papilian. Prezentarea era făcută de Alexanru Paleologu. Alături de tânărul autor se aflau Marin Preda și Georgeta Dimisianu. - Să nu uiți niciodată ce a făcut Preda pentru tine!, mi-a spus mama mea, în mod vădit fericită «cât cuprinde»; coplesită chiar. Păi, cum era să uit?

- Descrieți-mi atmosfera de la Mogoșoaia. Erați un puști. Ce fel de om era Preda în relațiile omenești, nu oficiale, cu dumneavoastră?

- E o cerere care-mi pune probleme, domnule Petria. Mă simt primejduit, orice răspuns aș da. Să descriu atmosfera vieții noastre comune ar însemna să intru în portretizarea multor persoane-personaje, scriitori, artiști plastici, muzicieni... Nu prea mă simt în stare să dau seama acum de farmecul dur al micro-spațiului mogoșoiot din anii '70. Voi spune doar că, deși toată lumea știa că suntem supravegheați, nimeni nu-și punea lacăt la gură. Era o oază de libertate, sau dacă vreți o copcă spre care se îndreptau ființele noastre subacvatice și congelate - pentru a respira puțin...

- Preda vă cerea să-i citiți sau să vă citească manuscrisele? Am înțeles că v-a amânat apariția volumului de proze *O seară de noiembrie fiindcă vroia mai mult. Literar vorbind*.

- În primăvara lui 1973 am publicat în *Viața Românească* (cu sprijinul foarte viril al lui



Dragomir Cătălin

Dialog în oglindă →

Ioanichie Olteanu, directorul publicației) o navelă intitulată *Fiul*. În cadrul ei, un fel de epifenomen: un inginer e dat afară din uzină pentru că a urmat studiile universitare la Berlin, în timpul războiului. Era pentru prima oară că în literatura română apărea victima inocentă a istoriei post-mortem (cred că expresia ar merita o atenție și o dezvoltare mai importante decât ne-ar permite limitele acestui interviu). În această perioadă, Preda lucra la *Delirul*. Revizuirea istoriei tragice și nedrepte (dacă istoria poate accepta judecățile «morale») a României își trăia primele ceasuri de existență. În cazul lui Preda, era vorba de un fel de comandă politico-socială. În cazul meu, de instinct. Între timp, evoluția personajului meu public m-a dus spre zone nebănuite, potrivite și totodată nepotrivite cu firea mea. («Nu omul e peste vremuri...») Opinia publică e un fel de lac. Dacă arunci o piatră în lac, ea formează cercuri. (Formidabila ironie populară spune că «un nebun aruncă o piatră în lac și zece înțelepți sar să o scoată.») Primele două cercuri ale unei pietre încă nearuncate mă presau să public încă o carte. Mini-revoluția culturală a lui Ceaușescu începuse. Fanteziile eliberatoare de tipul *Dihorului* sau de tipul celor publicate mult-mult mai târziu în *Capricii* (multe erau deja scrise de prin '66-'67, și își așteptau ora) nu mai aveau nicio șansă să apară. Constrâns, ba chiar încolțit de cele două cercuri pomenite mai sus, am scris oarecum în grabă două nuvele, *Un singur drum* și *O seară de noiembrie*. Aveam deci trei nuvele care, împreună, puteau alcătui un volum. Lupta cu cenzura n-a fost ușoară. Mai ales din cauza *Fiului*. Cartea a apărut (la Cartea Românească), trasă cu forcepsul. Piatra a fost aruncată. N-a fost un succes. (Nici n-avea cum să fie.) Unii s-au grăbit chiar să-mi anunțe sfârșitul literar (N. Manolescu, de exemplu). În subteran, însă, cartea m-a apărut. Începusem acțiunea de separare de putere. (În 1975, Preda și cu mine ne dăduserăm demisia din Colegiul de Redacție al revistei *Luceafărul*, revista care, sub conducerea lui Nicolae Dragoș, o luase razna de tot pe linia «protocronismului» românesc, ucigător culturalmente, dar supra-stimulat de puterea vremii). Preconizam chiar să-mi dau demisia de la Televiziune... Volumul, publicat fără plăcere, mi-a permis eliberarea personală. Am putut demisiona de la Televiziune fără să fiu suspectat prea tare că n-aș fi de acord cu politica de propagandă a partidului... Nu știu dacă a fost cea mai bună soluție. Știu doar că ea a fost soluția. *Fiul* a fost apărut de celelalte două nuvele. Ulterior, nuvela avea să mai fie publicată în volumul *Pricini de iubire*. De această dată, ea avea să le apere pe celelalte. Ambele variante publicate în volume sunt denaturate față de cea publicată în *Viața Românească*, pe care o consider ca fiind singura reprezentativă și valabilă.

- Ați omis amănuntul cu Preda și cititul.

- Preda era adeptul ideii că în cultură nu există democrație. Nu poți vota pentru alegerea unei opere sau a alteia în funcția supremă. Și nici nu ești obligat să dai curs sau crezare unor ukaze ale operei respective sau generate de ea. În același timp, o operă artistică e unică și ea are un singur autor. Preda se sfătuia «pe text» cu unii critici literari (Ov. S. Crohmălniceanu, Paul Georgescu...), câteodată, rare ori, cu unii poeți (Aurora Cornu, Ion Caraion...) sau cu unii consilieri istorici ori științifici (Ion Ardeleanu, colonelul Lustig...). Dar nu și cu prozatorii. Aceștia din urmă erau finalmente niște concurenți, nu? În schimb, Preda mi-a citit



manuscisele - înainte de a le trimite la cenzură. Conversațiile dintre noi erau legate de opera în curs de creare doar indirect.

- "Adevărata realizare (a lui Alexandru Papilian- n.m.- A.P.) o reprezintă romanul Micelii (de la al cărui titlu avea să se formeze cuvântul "miceliadă" - dovadă a consacrării viziunii). Nimeni (nici Valeriu Cristea, dacă ar mai trăi azi, cunoscut pentru pasiunea și răbdarea cu care a elaborat dicționare de personaje) n-ar putea inventaria personajele din acest roman. Sunt de ordinul sutelor. Oricum, deși numeroase, ele se disting cu ochiul liber, astfel încât li se pot observa destinele, întrețesute ca miceliile într-o colonie de ciuperci. Toată această încręgătură fungiformă ilustrează expresiv, obsedant depersonalizarea la care au ajuns oamenii în România comunistă, țara a blocurilor de locuințe cu camere de câte nouă metri pătrați, a controalelor ginecologice efectuate în scopul identificării oricărui viitor "șoim al patriei" și a interdicției de a călători în străinătate. Alexandru Papilian a descoperit un filon epic prețios. El este primul prozator român care îl prezintă pe "omul nou", variantă românească a lui "homo sovieticus", bineînțeles, nu ca pe o persoană, ci ca pe un impersonal și abulic membru al unei colonii de viețuitoare.", a scris Alex Ștefănescu. El v-a mai lăudat și Capricii, următorul roman. Ce părere aveți despre receptarea critică a volumelor dumneavoastră?

- Înainte de a răspunde direct la întrebarea dumneavoastră, țin să vă mulțumesc pentru citatul din Alex. Ștefănescu. Și, prin dumneavoastră, să-i mai mulțumesc o dată și lui, acestui foarte important critic literar care, pentru mine, a fost înainte de strălucitul cronicar care este, un prieten literar fără pereche. La aceasta a contribuit și Domnița Ștefănescu, soția lui. Domnița Ștefănescu, în calitatea ei de redactor la Editura Albatros, și Mircea Sântimbreanu, în calitatea sa de director al acelei edituri, și-au atras fulgerele și trăzneteale Consiliului Culturii (noua formulă a cenzurii «desființate» de Ceaușescu), cu ocazia publicării unui bilet op, intitulat *Capricii*. Nici unul, nici celălalt, nu s-au dezis și au apărut cartea până la capăt, adică până la apariția ei. După apariția ei, ștafeta a fost preluată de Alex. Ștefănescu... N-a fost singurul care a sărit în apărarea critică a acestui volum. Dar a fost singurul dintre criticii momentului care a cunoscut îndeaproape întreaga aventură. De altfel, aceiași Alex. Ștefănescu a intervenit cu mult talent și hotărâre în apărarea *Miceliilor*... Dar să revenim la întrebarea dumneavoastră. Critica literară e unul dintre fenomenele socio-culturale cele mai interesante. Cine sunt criticii literari? Niște îndrăgostiți de lectură? Mai sunt și alții, și nu sunt critici. Niște creatori dacă nu ratați, «deviați»? Și da, și nu. Mai ales în cazul celor care, după ce au făcut o bună bucată de vreme critică literară, încearcă să scrie și «altceva». Sau al celor care parcurg drumul invers... Niște «ideologi»? Sigur - dar nu numai. Niște visători care nu îndrăznesc să ia calea aridă a esteticii filozofice? Posibil. Niște «arbitrii ai modei»? *Pourquoi pas*? Niște profitori, care au găsit că e mai ușor și mai plăcut să-ți câștigi existența comentând faptele (literare) ale altora decât să pui mâna să înfăptuiești tu însuți ceva, sau să te rezumi la meseria de profesor de literatură?... (Spun «să te rezumi la meseria de profesor de română» cu gândul la una dintre profesoarele mele de română, Georgeta Drăgan, care numai un

«rezumat» n-a fost și care le-a insuflat celor vreo 40 de promoții trecute prin mâna ei o imensă stimă și dragoste pentru literatura română, și, prin aceasta, pentru spiritul românesc inconfundabil, spirit viu poate încă neînchegat, poate încă necristalizat - dar posibil.) Oricum, pentru scriitorul român, critica literară, pe vremea mea, conta foarte mult. Succesul de public venea pe planul doi. Mai ales pentru că puterea, contrar rațiunii economice «normale» dar în perfect acord cu rațiunea ideologic «normală», limita tirajele. (Astfel, *Micelii* - carte dopată de conflictul cu cenzura despre care s-a aflat înainte de difuzarea ei, si re-dopată după intervenția Europei Libere - și *Pricini de iubire*, volume apărute în același an, au fost trase în tirajul maxim acordat scriitorului încă muritor de rând, de 30.000 de exemplare. La nici trei săptămâni după apariția lor, librării făceau afaceri serioase cu aceste două cărți, vânzându-le pe sub mână la un preț de șapte, opt ori mai mare.) Critica literară, la ora aceea, era un foarte important ferment cultural. Ea era semnalul că inteligența castrată prin strivire de puterea sovietică (în sens larg) n-a murit și că ea dă vâlstare mereu și mereu, sfidând cretinismul de partid și de stat care nu prea știa ce căuta pe lumea asta (din care pricină devenea și mai cretin, și mai partid și mai stat.) Critica literară românească (sprijinită, ce-i drept, de prezența foarte activă la Paris a unei Monica Lovinescu și a unui Virgil Ierunca) a salvat nu odată - și cu mult curaj - opera, ba chiar și viața unor autori. (Cazul unui Paul Goma e grăitor. Din care cauză, mă întreb acum, între aceste două paranteze, de ce oare România de azi nu-i recunoaște meritele acestui om care a făcut atât de mult pentru scoaterea ei din întunericul sovietic și ceaușist?)

Odată ajuns la Paris, am dat peste o carte semnată de Einstein, *Comment je vois le monde*, în traducere, *Lumea, cum o văd eu*. Chiar de la început, Einstein pune cărțile pe masă: ca urmare a experienței cotidiene, concrete și intuitive, mă descopăr trăind pentru unii, pentru că surâsul și fericirea lor mă condiționează pe de-a-ntregul, dar și pentru alții, căroră le-am descoperit absolut întâmplător emoțiile asemănătoare alor mele.

Mi-aș dori să am pătrunderea critică (literară sau nu) necesară pentru a putea spune dacă aceste vorbe sunt literatură, știință, filozofie, morală, religie, «simplă» înțelepciune - sau ce?

În ceea ce mă privește, nu mă pot plânge. Am avut parte de numeroase articole, marea majoritate «pozitive». Apariția lor reprezenta pentru mine un foarte mare ajutor. Ele erau confirmarea unui fapt de care nu mă îndoiam, dăruirea și lupta mea deveneau, cum să spun, un fapt consfințit: existam.

- Ce e scrisul pentru Alexandru Papilian?

- Alexandru Papilian mi-a spus, domnule Petria, să răspund astfel, în numele lui:

- Pentru el, scrisul e ceva bun, chiar foarte bun, poate chiar mai mult și dincolo de foarte bun.

Ca urmare o fac - în numele lui!

Mai mult chiar, îl cred - în (și cu) numele lui.

- Aha, atunci rugați-l să ne povestească despre cărțile apărute în Franța și la ce lucrează.

- Întrebare simplă și răspuns greu. Ce anume vă interesează? Cărțile publicate? Cele în curs de scriere? Scrisul propriu-zis? Limba de expresie? Contactul cu editurile? Contactul cu lumea literară? Contactul cu lumea atot-cuprinzătoare, para-literară și vitală? Numai cât văd întrebările

acestea și-mi vine să mă iau cu mâinile de cap. Oare atât de complicată să ne fie viața de scriitor, domnule Petria?

- Simplă nu-i, domnule Papilian. Văd că ați enunțat întrebările, așa că nu-mi rămâne decât să vă invit să și răspundeți.

- Luând-o contabil, să spunem că primele două cărți publicate în Franța au fost scrise în românește. Una, în România, apărută întâi în traducere în Franța, sub titlul *Le Fardeau*, și apoi în România sub titlul *Ex. Cealaltă*, scrisă tot în românește, parte în România, parte în Franța, apărută la Paris sub titlul *Des mouches sous un verre*, și la București sub titlul *Paharul cu muște*. Între ele, m-am ocupat puțin de un volum de versuri de Mircea Dinescu, *Mirage posthume*, carte apărută cu un cuvânt înainte de Eugène Ionesco și cu două postfețe simple, explicative și de susținere (Dinescu era în arest la domiciliu la ora aceea) semnate de Lucian Raicu și de subsemnatul. A urmat o perioadă de criză. Francezul numește asta «la traversée du désert». O criză lingvistică, și una de identitate, mai precis. Trebuia să schimb limba de expresie. Subiectele franceze nu se lăsau îmbrăcate decât de limba în care existau. Iar subiectele românești se cam epuizaseră... Deși, prin natura meseriei, jurnalist la Radio France Internationale, primeam regulat știri din România, știrile cu pricina, primite dar nu și trăite, se puteau doar cu greu transforma în subiecte literare... În această perioadă de criză am publicat două mici volume, *Le bien que je n'ai pas fait* și *Bagatelles cueillies et inventées dans un Club de bridge limousin par un Roumain d'origine divine* - amândouă scrise direct în franceză.

Pe de altă parte, lumea politică și cea culturală franceză mă eticheta ca azilant politic român (în cazurile bune), ca imigrant sau ca venetic. După căderea lui Ceaușescu (pe care refuz și azi să o consider o «Revoluție»), aceste două lumi, politică și culturală, au simțit nevoia să cunoască mai îndeaproape fenomenul românesc. Astfel, am simțit că începusem să fiu socotit ca un fel de reprezentant al României pe pământ francez. Or eu unul eram foarte departe de a mă socoti un astfel de reprezentant. Situația risca să devină stânjenitoare. Stânjeneală sportită și de partea cealaltă, a românilor care, sosind la Paris, mă socoteau ca unul de-al lor, capabil să le facilitez ce nici cu visul nu puteai visa - în lumea franceză. Altfel spus, identitatea îmi era pusă la (grea) încercare - de către alții. În ceea ce mă privește, lucrurile erau în regulă. Știam foarte bine ce și cine sunt. Nu și ceilalți. Era, s-ar zice, problema lor.

Și dacă «s-ar» zice - eu am și zis. Nu m-am încărcat cu problema celorlalți. M-am retras în munca de zi cu zi, la radio, pentru a aștepta acolo momentul în care ceilalți nu vor mai avea problema identității mele.

- Vă mulțumesc pentru această convorbire interesantă, domnule Papilian!

Interviul realizat de
Alexandru Petria

diagnoze

Transilvania în cultura europeană

Andrei Marga

Despre Transilvania s-a scris mult, fără a se evidenția destul ceea ce s-a ridicat din arcul Carpaților în cultura europeană. Este meritul istoriografiei săsești, înainte de toate, de a fi sesizat că în acest teritoriu s-a realizat, în timp, ceva distinct și valoros și de a fi atras atenția asupra contribuțiilor transilvane la cultura lumii.

Mă gândesc, în primul rând, la Harald Zimmermann, care nu numai că a investigat prezența Transilvaniei în istoria europeană (vezi fermecătorul său studiu *Siebenbürgen in der europäischen Geschichte*, 1986), dar a și pus în relief inițiative în științe și câmpul larg al culturii, care au venit din acest teritoriu (vezi, de pildă, conferința sa *Berühmte Siebenbürger Sachsen in Wien*, 1993). Ilustrul medievist era de părere, de altfel, deja la începutul anilor optzeci, că se apropie timpul în care nu "cantitatea de ani (*Quantität der Jahre*)", ci "calitatea prestației (*Qualität der Leistung*)" va conta, și că se va produce o deplasare în istoriografie, de la "speculația istorică", la folosirea "izvoarelor scrise" disponibile (Harald Zimmermann, *Siebenbürgen und seine Hospites Teutonici*, Böhlau, Koln, Weimar, Wien, 1996, p. 5). Teza sa este, de altfel, simplă și solidă: "Abia odată cu venirea lor [a sașilor, n.n.], Transilvania câștigă profil în cadrele europene și se leagă de Occident (*Erst mit ihrem Kommen gewinnt Siebenbürgen Profil in europäischen Rahmen und Anschluss an das Abendland*)" (p. 5). Aceasta, pe fondul preocupărilor creștinătății de a crea o stavilă față de presiunea turcilor și, pe de altă parte, de a opri incursiunile popoarelor migratoare și, desigur, datorită legăturilor sașilor cu locurile de origine din Europa.

Ce contribuții a dat Transilvania în cultura Europei și a lumii? Este vorba nu de contribuții autoproclamate, ci de contribuții recunoscute ca atare, după standarde universale, în istorii din lume. Nu sunt istoric, pentru a articula un tablou complet, dar merită, orice am fi, să evocăm o seamă de inițiative culturale deja stabilite ca fapte istorice, cu certitudine.

Încep cu ceea ce Occidentul de atunci a avut în premieră dinspre transilvăneni: primele informații precise despre obiceiurile și moravurile turcilor, oferite de o carte (*Tractatus de ritu et moribus Turcorum*, 1480) a călugărului dominican Georg, după ce acesta petrecuse peste douăzeci de ani ca prizonier la turci. Este cartea pe care Martin Luther avea să o prefățească mai târziu. Foarte probabil (după cum ne informează Heinz Brandsch, *Haben die Siebenbürger Sachsen das erste allgemeine Schulwesen gehabt?*, Hermannstadt/Sibiu, 2010, pp. 98-103)) sașii transilvăneni au creat unul dintre primele sisteme de învățământ școlar cu bază în comunități, în jurul bisericilor, Honterus devenind, pe acest fundal, o personalitate de referință. Este apoi grăitor faptul că, în 1473, un brașovean, Peter Türk, a fost rectorul universității din Viena (*Alma Mater Vindobonensis*) - după cum ne spune Harald Zimmermann - în contextul în care mai mulți tineri ardeleni urmau deja studiile la renumita universitate. În 1557-1568, Dieta de la Turda a proclamat libertatea conștiinței pentru

catolici, luterani, calviști și unitarieni, printr-un document care a reprezentat prima declarație de toleranță religioasă în Europa (alături de o declarație din Polonia) - cum semnaleză istorii franceze recente. În 1581, Papa de la Roma a trimis la Cluj misiunea condusă de Antonio Posevino și Jakub Wujek (traducătorul *Bibliei* în poloneză, nu de mult reeditată într-un format magnific sub auspiciile Vaticanului), care a înființat Colegiul Iezuit, prima instituție de învățământ superior de pe teritoriul actual al României (vezi Doru Radosav, Ionuț Costea, *Scientia et Pietas. Collegium Claudiopolitanum Societatis Jesus*, Presa Universitară Clujeană, 2005). La gimnaziul academic din Alba Iulia, Gabriel Bethlen l-a adus să predea, în 1623, pe Martin Opitz, care avea să inițieze trecerea de la folclorul poetic la poezia cultă germană. Alți profesori aduși atunci aveau să-l inspire pe Leibniz. Alstedius, discipol al lui Petrus Ramus, venit în Transilvania în același context, a publicat *Archeologia* (1630), carte celebră care avea să fasoneze studiul și învățarea filosofiei pe coasta de Est a Americii (după cum semnaleză Frederik Copleston, în *History of Philosophy*, New York, 1994, p. 254). Recent, Valeriu Matei menționa că Spătarul Milescu se afla sub influența "enciclopediei" lui Alstedius.

În epoca modernă, Janos Bolyai a reușit, cu celebrul său *Appendix. Scientia spatii absolute veram exhibens* (1832) și cu scrierea sa neterminată *Raumlehre* (1850), nu numai să se apropie de vîrfurile matematicii mondiale, precum



Gauss sau Riemann, ci și să participe la schimbarea reprezentării euclidiene a spațiului și la elaborarea reprezentării de astăzi. Medieșanul Paul Traugott Meissner, profesor la Viena, a validat invenția caloriferului (*Heissluftheizung*) (cum atestă H. Barth, *Von Honterus zu Oberth. Bedeutende siebenbürgisch-deutsche Naturwissenschaftler. Techniker und Mediziner*, Bukarest, 1980, p. 144 și urm. Și, ulterior, Harald Zimmermann). Hugo Meltzl și Samuel Brassai au publicat, la Cluj, *Acta comparationis litterarum universarum*, în 1877, pe care unii cercetători americani o socotesc prima, cronologic vorbind, revistă de literatură comparată din lume. Fizicianul clujean Gyula Farkas a demonstrat lema privind sistemele de inegalități liniare, fără de care unele procedee din fizică nu se pot realiza. Cu teza sa *Die Rakete zu den Planetenräumen* (Oldenbourg, Muenchen, 1923), în care s-a făcut primul calcul al zborurilor spațiale, Hermann Oberth a obținut doctoratul la Cluj, înainte de a deveni referință universală în domeniu. Cel care i-a acordat doctoratul, Augustin Maior, revenit de la studii de fizică și inginerie făcute la Viena, avea să capete recunoaștere ca inițiator al cercetării telefoniei multiple. Emil Racoviță și-a publicat la Cluj ideile asupra biospeologiei, după ce, deja în 1907, mai întâi în Banyuls sur-mer (Franța), a prezentat noua disciplină, iar mai târziu a adus în orașul de pe Someș revista sa renumită. Tezele concepției sale le găsim în *Evoluția și problemele ei* (Cluj, 1929). La Paris, Petre Sergescu a profilat istoria științei ca disciplină distinctă, după ce contribuise la articularea ei fiind încă universitar la Cluj, prin volumul *Gîndirea matematică* (Ardealul, Cluj, 1929). Eugeniu Sperantia și-a prezentat într-un congres internațional de filosofie, în capitala Franței, textul său *Remarques sur les propositions interrogatives. Projet d'une logique du probleme* (1936), prin care, așa cum se recunoaște de către cercetătorii eroteticii, debutează încercările de formalizare logică a întrebărilor și a relațiilor acestora cu răspunsurile.

Cu siguranță, această succintă evocare rămîne fatal incompletă. Istoria inițiativelor intelectuale, a descoperirilor și invențiilor, în general istoria cunoașterii sunt încă, cel puțin în România, prea puțin dezvoltate. Cele evocate mai sus permit, însă, să se observe cu claritate situarea la nivel universal a reflecției cultivate în Transilvania de ieri (de pildă, în secolele XVII și XVIII în biblioteci ale locurilor se aflau ediții din aproape toate scrierile de bază ale logicii și filosofiei epocii, cum arată Anton Dumitriu, în *Istoria logicii*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1969) și din timpuri recente (abordarea multiculturală, de pildă, nu a fost doar o referință pentru Iosif al II-lea, ci și o inițiativă recunoscută internațional a anilor nouăzeci, după cum se poate observa pe documente în volumul editat de Roxana Maria Gâz, Anca Kiss, Eunicia Maria Trif, *Evaluări ale acțiunii Universității Babeș-Bolyai. 1993-2012*, Presa Universitară Clujeană, 2012, 186 p.). Acesta este un imbold pentru cei de azi și, în același timp, o obligație.

Universalitatea nu este nicidecum o chestiune de autoproclamare, ci rezultatul recunoscut al unui efort tenace de dezlegare de probleme, susținut de cultură și de capacitate de inițiativă.

(Fragment dintr-o serie de conferințe prezentate în Germania)

scriitori afirmați după 1989

Ana Seležan și vizitarea trecutului

Alex. Ștefănescu

Ana Seležan a valorificat într-un mod inteligent cei paisprezece ani (1978-1992) în care a lucrat ca bibliograf la Biblioteca „Astra” din Sibiu. A citit și conștientizat colecții de ziare și reviste, ca și cărți de poezie, de proză, de critică și istorie literară din primele două decenii de după război. A sistematizat miile de informații adunate, a pus în ordine citatele, a căutat o logică a unei perioade de teroare ideologică, în care partidul comunist (lipsit de orice tradiție în România) a încercat să-i transforme cu forța pe scriitorii în propagandiști ai săi. Cărțile care au rezultat din această muncă sisifică, făcută cu competență, prezintă un interes maxim pentru cei care vor să afle ce s-a întâmplat cu literatura română în timpul comunismului.

Ulterior, autoarea (născută la 19 octombrie 1946 în comuna Almașu din județul Sălaj, în prezent profesoară universitară la Sibiu) și-a extins cercetările, examinând evoluția scriitorilor grupați în jurul revistei *Glăsul patriei* (considerat de Ana Seležan „un cimitir al elefanților”), ca și modul în care este reprezentată-mistificată epoca realismului socialist în memorialistica de după 1989. Lista cărților rezultate din această explorare a trecutului este impresionantă:

Trădarea intelectualilor (istorie literară: 1944-1947), Sibiu, Editura Transpres, 1992 (ediția a II-a: București, Editura Cartea Românească, 2005); *Reeducare și prigoană* (istoria literară a anului 1948), Sibiu, Editura Thausib, 1993 (ediția a II-a: București, Editura Cartea Românească, 2005); *Literatura în totalitarism, vol. 1, 1949-1951*, Sibiu, Editura Thausib, 1994 (ediția a II-a, *Întemeietori și capodopere*, București, Editura Cartea Românească, 2007); *Literatura în totalitarism, vol. 2, 1952-1953*, Sibiu, Editura Thausib, 1995 (ediția a II-a, *Bătălii pe frontul literar*, București, Editura Cartea Românească, 2008); *Literatura în totalitarism, vol. 3, anul 1954*, Sibiu, Editura Fronde, 1996 (ediția a II-a: București, Editura Cartea Românească, 2009); *Literatura în totalitarism, vol. 4, 1955-1956*, București, Editura Cartea românească, 1998 (ediția a II-a, *Clasicizarea realismului socialist*, București, Editura Cartea Românească, 2010); *Literatura în totalitarism, vol. 5, 1957-1958*, București, Editura Cartea românească, 1999; *Literatura în totalitarism, vol. 6, 1959-1960*, București, Editura Cartea românească, 2000; *Poezia românească în tranziție, 1944-1948*, București, Editura Cartea Românească, 2007; *Adevăr și mistificare în jurnale și memorii apărute după 1989*, București, Editura Cartea românească, 2011; *Glăsul patriei, un cimitir al elefanților în comunism*, București, Editura Vremea, 2012.

Cărțile Anei Seležan, cu caracter predominant documentar, merită discutate nu numai de istoricii literari, ci și de specialiștii în teoria literaturii. Să deschidem, de pildă, volumul *Poezia românească în tranziție*, referitor la producția poetică din perioada 1944-1948. Marea problemă a versificărilor propagandistice rămase de atunci o constituie pitorescul lor

involuntar, care îi poate induce în eroare pe cercetătorii de azi și, bineînțeles, de mâine, făcându-i să creadă că aservirea creației literare de către regimul comunist a fost pentru scriitorii și cititorii mai degrabă un motiv de amuzament decât o catastrofă în plan cultural. Comunismul cu totul are, oricum, ceva ininteligibil, astfel încât cei care nu-l cunosc dintr-o experiență directă tind să-l considere o ficțiune, datorată unui autor fantezist, neinteresat de gradul de plauzibilitate al invențiilor lui. Cu atât mai mult textele literare, prin definiție produs al imaginației și spiritului ludic, sunt citite cu îngăduință și cu un sentiment al relativității, putând fi considerate orice: experiment, joc de-a literatura, parodie etc.

Astfel pot fi considerate de un tânăr din vremea noastră poemele reproduse de Ana Seležan, la sfârșitul volumului, sub titlul *Antologie de texte - publicate în presa din 1948*. Să le citim și noi din perspectiva unui asemenea cititor ingenuu.

Nina Cassian proslăvește „Marea Revoluție” din 1917, proslăvire neverosimilă, în prezent, când s-a consacrat ideea că regimul comunist a fost în esența lui ilegal și criminal. Înclină să crezi că autoarea oferă cititorilor o probă de umor negru glorificând momentul de instaurare a comunismului în Rusia:

„An viu, nouă sute și șaptesprezece! / Frige ca jarul toamna la rece. [...] / Guvernul îngroapă reformele-n praful și-naltă în rang «provizoriul» jaf. / Țărani așteaptă pământul: nu-l capătă. / Suduie unii. Nădejdea o leapădă. [...] / An viu, nouă sute șaptesprezece! / Cum scapără arșița în toamna ta rece. / Și tremură sbirii, avuții, mai marii, / Cu pumnii la gură, cu ochii tâlharii, / Fugiți sub umfletele, negre pleoape / Simțind Revoluția tot mai aproape.” (*Poem pentru Marea Revoluție*, în *Viața Românească* nr. 6, nov. 1948).

Geo Dumitrescu, ironicul contemplator de altădată al „muștei care se plimbă pe tavan”, se avântă acum în iureșul unui entuziasm de paradă, pe care îți vine greu să îl iei în serios:

„Sboară tu, cântec al inimii mele, / Cântec al inimilor românești, / Sboară tu și poartă vestea cea mare, / Vestea cea nouă, / vestea noului răsărit, / sboară tu, cântec de slavă, / cântec de biruință, / cântec de glorie [...] / sboară tu și proclamă / glas al poporului, glas al vieții, glas al victoriei [...] / te cânt, țara mea liberă, / te cânt în elanuri și vorbe voinice, / te cânt liberă, nouă, / mântuită” (*Trăiască Republica*, în *Flacăra* nr. 2, 1948).

Geo Șerban își cheamă prietenii și frații pe șantier, ca într-o comedie a elanului muncitoresc, scrisă (s-ar putea crede) intenționat cu o mână nesigură, nedeprinsă cu scrisul:

„Haideteți prietenii și frații mei harnici, / purtăm muncii pecetea, doar de udarnici / și-n inimile roșii elanul victoriei. / Ne-așteaptă șantierul, filele istoriei. / Deasupra capetelor pâlpâiri de stindarde, paradă / Ies și bărboșii pe borduri să ne vadă / cum găsim rănilor ruginite leac. / haideteți, prieteni, ziduri pentru veac!”



(*Ziduri pentru veac*, în *Flacăra* nr. 5, 1948).

Dan Deșliu îi satirizează, la rândul lui, pe intelectuali, incluzându-se și pe el, demagogic, printre cei ce pierd timpul cu „tâlcuri ticluite” în loc să se exprime în „sunete netede”. Discursul sună atât de fals încât poate fi luat drept o parodie:

„Noi, aștia, să lăsăm frazele măsluite / și tâlcurile ticluite, scrobite / să cântăm ce trăim / în sunete netede, zilnice, / așa cum știm, cum simțim, / Cât despre marea trâncăneală [de aici și-a luat, oare, Mircea Iorgulescu titlul pentru cunoscutul său eseu asupra operei lui Caragiale? n.n.), / vorbăria pudrată, domoală / și-abia furișată / cu gesturi silnice / prin urechile acului, / prea îmbuibată, măcar că-i goală, / nici o scofală, / ducă-se dracului!” (*Cântec de înfrățit*, în *Flacăra* nr. 5, 1948).

Lasciva poetă Maria Banuș apare și ea travestită în muncitoare, înotând într-o salopetă care pare de operetă:

„Ana, Luca și Dej / conduc ofensiva. / Macii-aprinși. / Casmalele scapără. / Din pieptul mulțimii zducnește un strigăt / fără sfârșit: / Ana! [...] / Cine răspunde? / Cine răspunde la numele Ana? / Noi, echipe de-nțercere, / Malaxa, F.R.B., Grivița Roșie, / Noi, șantierele muncii, / București, Ceanul Mare, Agnita. / Noi, brigăzi de femei și fete / în luptă cu piatra, cu vântul, / noi ce ne-am pus cocarda aprinsă / a numelui Ana, / steag în întrecere.” (*Ana*, în *Flacăra* nr. 10, 7 martie 1948).

Etc., etc.

Pentru a face imposibil orice echivoc, Ana Seleşan reconstituie cu minuție, în studiul propriu-zis, care precede antologia, întreaga țesătură de forțe, ambiții și lașități care a cuprins literatura română în anii de după război, schimonosind-o într-un asemenea hal. Cercetătoarea evocă dezbaterile inchizitorial-înfrișătoare care aveau loc în presa vremii pe tema obligației scriitorului de a deveni un soldat credincios al partidului comunist, analizează cazurile de convertire a scriitorilor consacrați, descrie starea de spirit a nou-veniților în literatură, atent selectați de oficialitate. Și tot ea aduce în prim-plan paginile de literatură bună care mai apăreau, ca prin miracol, în acea vreme, ceea ce înseamnă că oferă mereu un

termen de comparație, că aduce neconținut aminte cititorilor, ca și cum ar folosi un diapazon, care este sunetul literaturii adevărate. Ana Selejan are grijă ca tragedia să nu rămână în istorie ca o comedie.

Generator de reflecții asupra soartei literaturii în împrejurări istorice nefavorabile se dovedește a fi și volumul consacrat anului 1954. Viața literară din 1954 este ilustrativă pentru procesul mai general de sovietizare a literaturii române. Cu numai un an în urmă murise în închisoare unul dintre cele mai luminoase personaje ale istoriei noastre, Iuliu Maniu, iar în temnițele patriei continuă să se afle, alături de infractori, elita societății românești (cu excepția unor reprezentanți ai acestei elite, care acceptaseră colaborarea cu noul regim). Tragedia miilor de intelectuali și politicieni eminenți cu lanțuri la picioare nu răzbătea însă în niciun fel în paginile publicațiilor din epocă. În *Gazeta literară* și în rubricile culturale ale ziarelor se făceau bilanțuri festive cu prilejul împlinirii a zece ani de la „preluarea puterii de către popor”. O mulțime de impostori, susținuți de un partid-marionetă dirijat de la Moscova, se sărbătoreau cu aparentă sobrietate proletară și, în fond, cu o bucurie iresponsabilă, deșănțată pentru ducerea la bun sfârșit a operei de distrugere a culturii române. Ei erau asistați de câțiva intelectuali autentici, paralizați însă de frică și dispuși să facă orice pentru a-și asigura o jalnică recunoaștere din partea impostorilor. Într-o cunoscută nuvelă a lui E. A. Poe, nebunii dintr-un ospiciu se răzvrătesc împotriva medicilor și le iau locul. Le iau locul, adică îmbracă halate albe și simulează grotesc activitatea medicală, în timp ce pe adevărații medici îi țin închiși după gratii, determinându-i să urle de disperare și să se dea cu capul de pereți, ca niște nebuni. Culmea este că vizitatorii veniți întâmplător în ospiciu nu sesizează schimbarea.

Ceva asemănător se petrece în viața literară din România anului 1954, iar reprezentanții Occidentului, precum vizitatorii ospiciului imaginat de E. A. Poe, nu remarcă și nu denunță cumplita falsificare săvârșită sub ochii lor.

Ana Selejan transcrie zeci și zeci de retrospective critice sărbătorești, în care falșii critici literari înregistrează falsele succese ale falșilor scriitori (sau, cum spuneam, ale unor scriitori autentici care simulează lipsa de talent). Din aceste bilanțuri rezultă ca există o literatură nouă, deși ceea ce există nu este literatură. Tehnica aceasta nemaiîntâlnită, a minciunii integrale, sfidătoare este, fără îndoială, preluată de la sovietici. În România s-a mințit și atunci când s-a mințit și prin exagerare, în conformitate cu impetuosul temperament latin. Doar bolșevicii, cu nerușinarea lor de hoți de buzunare care și se uită în ochi în timp ce-ți șterpelesc banii, au practicat minciuna totală, fără legătura cu realitatea sau reprezentând, uneori, chiar inversul realității. Doar ei scriau PÂINE sau LAPTE (în timp de sărăcie lucie) pe mașinile fără ferestre, care transportau deținuți politici.

Metoda este pusă în aplicare și de inventatorii preținsei „literaturi noi” din România. Ei proclamă existența acestei literaturi, o clasifică tematic, identifică direcții de dezvoltare, stabilesc ierarhii, deși textele respective nu produc nimănui nici o emoție estetică autentică și, deci, nu constituie o literatură. Numele lui Tudor Arghezi nu apare

în aceste enumerări. Nici numele lui Lucian Blaga. Nici numele Hortensiei Papadat-Bengescu. Nenumărați scriitori importanți sunt trecuți sub tăcere. Așa cum se impune publicului o literatura-fantomă, se omite, ca și cum n-ar exista, adevărata literatură.

Acesta este, de fapt, principalul instrument de teroare folosit împotriva scriitorilor: tăcerea. În afară de faptul că sunt închiși și torturați sau marginalizați și lăsați să moară de foame, scriitorii care nu aderă la „politica partidului” au parte de o ignorare echivalentă, în planul vieții literare, cu un asasinat. Ne aflăm în timpul lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, când trecerea sub tăcere a scriitorilor indezirabili este dusă până la ultimele consecințe. Dar la fel se va proceda și în timpul lui Nicolae Ceaușescu, deși pe parcurs publicul își crease propriul sistem, clandestin, de informare. Ca să nu mai vorbim de faptul că vestigiile ale tehnicii ocultării unor personalități inconvenabile vor exista și în timpul lui Ion Iliescu (dispecceratul acestor manevre constituindu-l Televiziunea Română). Amenințați cu dispariția de pe scena vieții publice, unii scriitori importanți (G. Călinescu, Camil Petrescu ș.a.) nu mai rezistă psihic și aderă, cu un entuziasm fals, de operetă sau cu o mobilizare interioară disproporționat de mare și tocmai de aceea neconvingătoare, la pseudoestetica promovată de partidul comunist.

Autorii lipsiți de valoare sunt însă foarte firești în profesarea *kitsch*-ului comunist. Toma George Maiorescu, viitorul ecologist, contribuie deocamdată zglobiu la poluarea atmosferei culturale:

„Mi-e Moscova/ azi/ cea de-a doua casă./ Te uită bine, Timpule, și spune/ și altora în drumul netihnit/ că-n Moscova, în Marea Uniune,/ mulți prieteni buni/ pe veci/ s-au regăsit./ Și, Timpule, mai am o rugămintă:/ de treci grăbit în goana-ți pământescă,/ e vremea tuturor adu-le-aminte / ca prieteni/ cu toți/ să se-ntâlnească.”

În sfârșit, printre susținătorii noului regim sunt cooptați cu forța (și fără vreo opoziție din partea celor în cauză, datorită împrejurării că nu se mai află în viață) și scriitori din alte epoci, ca Ion Budai Deleanu, Anton Pann, Al. Odobescu, Al. Macedonski sau chiar (deocamdata timid) M. Eminescu. Cu alte cuvinte, și morții votează cu noul regim.

Reprezentativ pentru modul cum Ana Selejan vizitează trecutul nostru comunist este și volumul referitor la anii 1957-1958. În acești ani partidul comunist, prin ideologii săi de serviciu, îi cheamă din nou la ordine pe scriitorii, după ce, derutat de moartea lui Stalin, le lăsase o anumită libertate. Între timp, însă, avusese loc în 1956 revolta anticomunistă din Ungaria, care, ca o parabolă a istoriei, îi dăduse de gândit lui Dej și îl făcuse mai vigilent. Începe deci un nou val de arestări, căruia îi cad victimă scriitorii din toate generațiile, de la tineri abia trecuți de douăzeci de ani, ca Paul Goma și până la vârstnici de peste optzeci, ca G. T. Kirileanu. Nicolae Labiș însuși, adolescentul genial, considerat de regim o descoperire a sa, ar fi ajuns probabil în închisoare, dacă n-ar fi murit în 1956. Vasile Voiculescu este și el întemnițat, la șaptezeci și patru de ani, fără să se țină seama de părul lui alb și de faima pe care o avea de medic al săracilor.

Toată această tragedie nu este evidențiată de autoarea cărții, care se ocupă exclusiv de partea *vizibilă* a vieții literare. Cineva va povesti poate, cândva, întregul calvar trăit de scriitorii români

în timpul comunismului. Deocamdată, Ana Selejan aduce la lumină, din depozite de biblioteci pe care nu le mai cercetează nimeni, ceea ce în 1957-1958 se petrecea în văzul lumii. Și trebuie să-i fim recunoscători pentru acest efort, nemaifăcut de altcineva în momentul de față, nici măcar de cei ce incriminează retoric literatura proletcultistă. Datorită tenacității cercetătoarei din Sibiu, putem reciti rapid un capitol - grotesc - de istorie literară.

În anii 1957-1958 se duce, practic, ultima campanie de impunere a realismului socialist ca doctrină literară unică. Campania va continua și în 1959, dar nu va mai avea atâta brutalitate. Apoi, după 1971, va începe o nouă epocă de dirijare dictatorială a literaturii, fără să se mai folosească însă drept stindard sintagma „realism socialist”.

Ana Selejan organizează ceea ce s-ar putea numi o „paradă de texte”, decupând fragmente semnificative din cronicile literare, polemicele și debaterile din presa epocii și grupându-le tematic. Se constituie astfel capitole referitoare „la îndrumarea creației literare de către partid”, la denigrarea scriitorilor români stabiliți în Occident, la valorificarea „moștenirii literare”, la combaterea modernismului, la dezavuarea direcției critice promovate înainte de război de E. Lovinescu etc. Tot prin intermediul unor extrase din comentariile publicate în revistele și ziarele vremii sunt aduși în prim-plan, împreună cu turbulența ideologică din jurul lor, poeți ca Tudor Arghezi,

A. E. Baconsky, Mihai Beniuc, Dan Deșliu, Maria Banuș, Nina Cassian, Al. Andrițoiu sau Victor Tulbure, prozatori ca Eugen Barbu, Petru Dumitriu, Titus Popovici, V. Em. Galan, Dumitru Radu Popescu sau Aurel Mihale, critici și istorici literari ca Ov. S. Crohmălniceanu, Paul Georgescu, Savin Bratu, Georgeta Horodincă, Ion Vitner sau Silvan Iosifescu.

Dacă privim această realitate de foarte aproape, riscăm să fim absorbiți de oțioasele și stupidele probleme pe care și le puneau protagoniștii vieții literare de atunci și să ne trezim, la sfârșit, obosiți și blazați, cuprinși de o greață de literatură de care nu vom mai scăpa poate niciodată.

Dacă însă păstrăm o anumită distanță (așa cum ne îndeamnă să facem Ana Selejan, prin însăși răceala cu care își compune *digest*-ul), descoperim un spectacol de neuitat, al unei literaturi în întregime false.

Totul este caricatural în acest spectacol. Succesul scriitorilor de succes este caricatural, teoriile literare sunt și ele o caricatură, polemicele la fel.

Asistăm la un adevărat carnaval al imposturii. Prețiși scriitori publică preținse creații literare, cărora prețiși specialiști în literatură le consacră preținse comentarii critice. Și mai trist este când scriitorii adevărați intră și ei în joc (fiindcă li se cere s-o facă și n-au curaj să se opună sau fiindcă vor să obțină diferite avantaje). Cu o falsitate jalnică, ei simulează simularea literaturii.

traduceri

Józef Czechowicz

Józef Czechowicz (născut la 15 martie 1903, la Lublin, decedat la 9 septembrie 1939 tot la Lublin) - poet polonez din Avangarda interbelică, în anii '30 a fost puternic legat de Grupul literar *Kwadryga*. A fost un participant activ la viața literară a Lublinului (oraș căruia i-a închinat multe creații lirice), redactor la câteva reviste (înainte de toate reviste literare și pentru copii), de asemenea lucrător la Radioul polonez, pentru care a creat diverse emisiuni. În 1913 și-a început învățătura la școala rusească (n.n.: *Lublinul era sub ocupație rusească*). Datorită străduințelor mamei și rudelor știa deja să citească și să scrie în polonă. Când, cu doi ani mai târziu, adică în 1915, Lublinul a fost ocupat de austrieci (n.n. - în *limitele Primului Război Mondial*), Józef s-a mutat la prima școală în limba polonă, nou creată, pe care a și absolvit-o cu distincție în 1917. Apoi și-a început studiile medii la Seminarul Pedagogic de Învățători, cu durata de 4 ani. S-a înrolat voluntar, în 1920, în Războiul polono-bolșevic (1919 - 1920). După trei luni de lupte, spre sfârșitul lui octombrie, a revenit la studii, pe care le-a terminat în 1921. Următoarele etape ale educației sale vor fi marcate de Cursul Superior pentru Învățători, din Lublin, precum și studiile la Institutul de Pedagogie Specială, din Varșovia. După absolvire, a lucrat ca învățător în satul Slobódka, într-o școală iezuită, aflată în regiunea Vilnius. În 1923 este deja co-autor al revistei literare *Reflectorul*, în care va debuta cu *Povestire despre coroana de hârtie*. Primul volum de poezii *Kamien (Fiatra)* îi apare abia în 1927 și este foarte bine apreciat de critică. În 1930 Ministerul Cultelor și al Instrucțiunii Publice îi acordă o bursă pentru a călători în Franța. După revenirea în țară, tot la Lublin, devine redactor al suplimentului literar al publicației *Fământuri lublineze (Ziemia lubelska)*. În ianuarie 1932 începe editarea și publicarea propriului ziar sub titlul *Curierul de Lublin (Kurier Lubelski)*, din care au apărut 129 numere; după acesta s-a străduit să fondeze un nou ziar, care s-a numit *Cotidianul de Lublin (Dziennik Lubelski)* și din care au ieșit numai 9 numere. Colaborează cu Franciszka Arnstein și fondează împreună Asociația Literaților din Lublin, ce avea drept scop cuprinderea tuturor scriitorilor din voievodatul Lublin de atunci, indiferent de forma creației acestora. În 1933 s-a mutat la Varșovia, unde, printre altele, a redactat Coloana Literară la revista bilunară *Zet*; a redactat revista pentru copii *Flomyk i Flomyczek (Flacăra și Flăcăruie)* a colaborat la *Głos Nauczycielski (Vocea dascălului)*, *Fion (Firul cu plumb)* și *Kamena*; a lucrat, de asemenea, la Departamentul literar al Radioului polonez. După izbucnirea Celui de al - II-lea Război Mondial (n. n. 1 septembrie 1939 - *Atacul Germaniei hitleriste asupra Poloniei*), a revenit în orașul natal, împreună cu personalul evacuat al Radioului polonez. Și-a pierdut viața pe timpul bombardării Lublinului, sub ruinele unei case foarte aproape de locuința părinților, în împrejurări care amintesc în mod izbitor de decesul personajului din poezia sa, *Zal (Jale)*: „am fost nimerit de o bombă pe băncuță” (*În Prezbitarium*).

Opera sa poate fi cuprinsă în volumele editate la distanță de câțiva ani: *Fiatra*, Lublin 1927; *Ziua ca orice zi. Poezii din anii 1927, 1928, 1929*, Warszawa 1930; *Baladă din cealaltă lume*, Warszawa 1932; *Poezii*, 1997 - ediție îngrijită și prefațată de Cz. Miłosz

Miłosz - Iubirea

puii de zori se târăsc languros
prin codrii virgini și desișuri
noaptea fuge de ei ca un fluviu
rotește pe sus ca un uliu

față-n față cu cerul pe drumu-ntunecat
căsuțe se-nghesuie una într-alta
iubirea fără de stele înalte mocnește
în joasele odăi abia mai clipește

gură pe gură cade ciocan
tăcerea le-apasă mai tare
primele tinere străngeri avan
panglică se fac nesfârșită
trupul sub alt trup se ascunde
în miros de umede prune
iar spațiul se face fierbinte
din brațe un negru inel se închide
divanul cel tare e ars ca ogorul
pe care genunchii vioi îl presară
în loc de galbenul grâu și secară
puii de zori în șoapte de-argint răsară
să bată alb în ferestre

privirea ridici în zâmbet uimit
o ramură vezi de cireș înflorit
îndoită sub streșina casei

(după culegerea în limba polonă - *Ziua ca în fiecare zi* - 1930.)

Pedem - În viteză

Lumina copacilor fosforizanți aprinde turnurile
osoase
a vibrat și torentul s-a revărsat pe table de auto-
mobile
strada Złota s-a umplut de zăpadă
suluri de fum benzinar s-au făcut aurii din albas-
tru azur

În fluturare de voaluri și coame
se vede clar că mașina te fletează
peisajele se năpustesc de amiază
zburam noi printr-un oraș negru murdar
deodată a lucit periferia
ca o prevestire a ogoarelor difazate

Se zburlește fenomenal grâul
fiecare spic este altul
însă
pe toate câmpurile vechilor pământuri
se găesc cu miile identice
în fiecare an găsim la fel la Reims și la Przemysl
toate sunt aurii-cenușii

Unul altfel s-a uscat
în caiet presat
lângă altul un iepure sărman
a pierit de coasă
al treilea în mâini murdare s-a topit
mi-au povestit copiii
că pe umeri au aripi
(trupșoarele bronzate ale fetelor aveau parfum de

râu
din prerie)
acum gonesc fără aripi într-un citroen albicios
vântul bate din palme la viteza mea
precum la circ în galerie
și-apeacă spicele la pământ

Un spic două trei spice
buclele galben-cenușii
ale infinitului
dispar rând pe rând
din viteza mea
și a infinitului

Koniec Rewolucji- Sfârșitul Revoluției

Și-a-ncrunat apa cărămizie frunțile
presate de casele de cărămidă
plutea barca neagră a vremii rele
deasupra orașului ca o silfidă



Ploaia țârâia pe scânduri și șipculițe
în curți și pe joagărele pline de talaș
pe cer era-ntuneric noros ca-ntr-o fundătură
de oraș
dincolo de cer se zărea un albăstriu pe ițe
Stindardele muiate erau ude toate
fumul se rotea pe caldarâm
bețivănit de un roșu-cețos incendiar
se chiora la tine litera mare de tipar
de pe garduri

De pe drumul depărtat plescăit de baltă
salvele cutremură apusul dincolo de cazarmă
iar prin mahala
se prelungea deja în cântecelul lui Gavroche
în țăcănituri neostoite
de mitraliere

Knajpa - Crâșma

Automobile trec mulțime
pătate pisicește de faruri rotunde
ne-ntorceam de la agapă
Brațe goale cu brățări se aplecau spre caldarâm
paralel la nivel și oblic
din gesturile damelor
deduceam că vor să-și petreacă seara în cabinete
să bea-ndelung și cu plăcere

Blysla zabawa - Distracție fulgerătoare

Nu erau stele
nu se știa dacă au fost ori dacă noaptea
pleca deja
între patru pereți de mătase nu se afla
pe străzile orașului nimeni nu trecea

Voci bețive se stingeau mângâiau tot mai departe
un domn zvelt săruta papucei ajurați
o pereche dansa
cădeau comenzi bea toarnă
de pe buzele unei domnișoare în rochiță lila
sticlele gâlgâiau pe deasupra de pahare

Deodată
au început să se miște pereții cabinetului
trebuiau să se așeze ca să nu cadă
fereastra neagră nocturnă rătăcea
de pe un perete pe altul
pătratele de pardoseală goneau dincolo

de linia de sosire
damigenele umflate dincolo de perdele
vârtejau deasupra meselor
ca oceanul

S-au așezat au adormit
cabinetul ca un vagon alerga spre zori
capetele bete le-aranca-ndărăt
vene zvâcneau de sânge și alcool
iar din neputința capetelor și febra venelor
se clădea o fantomă - Golem

De aș fi fost acolo
poate-aș fi zdrobit acea grămadă
dar iată cum
în lirismul unui tangou depărtat
a-nceput să urle motorul zilnic
cerul palid s-a schimbat
într-un strident și prealuminat
hangar

Smierc - Moartea

Dincolo de perete plâng copiii
Ea îmi spune ceva
Respir floarea de gheață
din câmpii necunoscute

Iar acolo ascuți cântece de leagăn
aici foșnesc baticurile
nu se află nimic mai amar mai tăcut
decât vocea ei
În zadar trăiesc gândesc pășesc numai dinaintea
Pragului
iar când plutesc prin oraș prin sate
foșnesc a pădure cafenea fundăturile teatrului
ea este mereu undeva departe
dincolo de suflarea tăcută a vântului

Nu pot asurzi
amurgurile nemișcate peste străzi
de aramă ca groșii noștri
automobile cu sirenele țipătoare
ziduri de fabrică în veșnică bubuială
fuga deșteaptă a trenului
strigă dinadins despre viețuire
nu vor să creadă că este și un țăr

Eu vreau să nu cred și nu vreau să cred corbul
mic mutilat
rupt în bucăți de dulăii străzii
moartea vine la mine și-mi vorbește cu șoapte
fierbinți
se pare că de pe chipul reversului de aur iese
Domnul
se-apeală asupra mea pe moarte corb răsuflat

Pe pleoape se scurge rușinoasă lacrima
văd prin ea lumea lutoasă ca o pușculiță goală
peste mine năvală lunca de gheață
acesta nu mai sunt eu

Nici tu corbule nu mai ești
(poate nimeni nu mai este dincolo
de fundalul de aur)
schema ofilită

Piosenka ze Izami - Cântecul cu lacrimi

Cântece de leagăn ca bocete
din ferestre depărtate luciri aurii fuguța
pe perete
în zadar încerci s-ajungi cu mânuța
într-o carte mare zeci de desene
narcotic pentru zile grele
de iarnă
Cuvinte din jale și durere



Plop Sergiu

Flori

un cântecel ce se urcă la cer
eu însă tot mă cred la normă
mă consacru tuturor valurilor rare
las' să mă poarte ele departe nimeni să nu fie la
cârmă
ultimul tact al cântecelului se sfârșește stingher
în groaznice furtuni ale mâniei de fier

Cântecel înviat
de ce îmi vinzi neputință din cuvinte și-amintiri
a fost cândva un lanț - eu nu l-am tăiat
n-am reușit singur să recurg la biciuiri

O niebie - Despre cer

Nu se mai aud fugind norișori nătăfleți
norii plini de apă plecat-au la alte dimineți
din hala pustie cerească se toarnă praf ceresc
filtrat printre sârme pauze și sirene ce vuiesc
amiaza se presară uscată și aspră
peste siluete de aeroplane și răceala din cartiere
ca o lepră

Merită să-i cânti osanale doar e a noastră ori de
dincolo de mări
cât e de frumoasă când fumează prin ea ai hornu-
lui stâlpi temători
de la fabrica de cărămidă iar împreună
deasupra pădurilor depărtate a fier azuriu sună
primitivă și uriașă
când așezată la poarta orașului alb se umple de
fum
când știe care este ziua pâinii de-acum
merită să-i cânti osanale
Sudul este limpede și unitar agale
amiaza-și întinde coperișul de lemn pătat cu
scurgeri
de tencuială
încă din copilărie mi se arcuia deasupra capului
și-atunci cineva îmi șoptea de acolo fără sfială
fiule

Ampulki - Fiole și pocale

Peste cortegiul de înmormântare
balcoane stindarde și sicrie
prin nori avioane fac cărare
comparabile cu omul care le-a înțeles
pe toate - locomotiva expresului nu este un colos
în sate vacile nu se miră de mașinile de stors
lapte
cântecele cabaretului se-adună pe-un gard pe altul
doar realitatea suportă chinurile din vise
fiecare stă gata să nu creadă cele scrise

O reclamă urlă după altă reclamă
un semnal luminează alt semnal
din șuierături ascuțite și suluri de fum
născute din zbor
recunoști timpul vieții
mereu este același
cu toată viteza rotațiilor
câteva zeci de milioane de lanțuri
trag lumea cu-ncetul
se știe că nu există perfect curat unul
dar și duhurile în nenumăratele laturi
pentru ochii noștri
se lățește mereu procesul vieții
peste tot milioane bilioane trilioane
de-ngrozitoare nopți

Norii se umezesc de plânsul sărăciei
într-o cafenea micuță muza frontului
trosnește cu surâsuri literatura
în palat masa verde adună banii
în teancurile bogăției

Dacă eu aș putea
tulbura toate astea
aș fi deja acolo sus



Priviți
dincolo de ușile închise
drumuri colorate ard pe-ascuns
de ce oare
tot ce există
nu se poate schimba
odată cu noi
în sfințenia parfumului
de la potirul din Graal

We czterech - În patru

Se tot întinde-n larg calea rulourilor stelare
Pământul se-nvârte-njurul Fiarei crude
cum să-nduri nopțile ce galopează amare
zilele fabricile ce urlă zălude

Pe betonul șleaurilor lactee să te fixezi
c-un singur avânt de brațe în înnot
deja tălpile pe ceruri aleargă-n amiezi
rup iarba stelelor să facă vin-pinot

Suntem patru în acea dispută
suntem patru pe-acea linie-cometă
suntem patru (eu sunt cel din quartetă)
suntem patru - tragem de-arbaletă

Înainte!

Se rup spinările-ndoite
capetele fug strigătoare dinainte de făptură
fuga biciuiește pe cei goi cu tijele-afurite
unde stă jalea unde stă bucuria fără de ură

În zborul prelungit
am călcat universu-n picioare
tălpile noastre doliu scurt și despărțiri
au topit
în prăfăraie
morminte și altare s-au prăbușit

Atât de uriaș este zborul spre slavă
Suntem patru aruncați ca niște globuri
suntem noi patru
suntem noi patru beți de sine
suntem noi patru și e bine

În valuri de fum parfumate Konrad aleargă
ciorchini de vin stârnește cu tirsul trage la sine
îl poartă ultima înțelepciune bucuria veche să-l
tragă
cu vinul prin vin peste și-n ceruri după vine

Dincolo ca săgeata din arc prin nori de chilimbar
trece în zbor Vaclav fără vreun soi de caznă
desigur se mișcă în fuga de catifea a tigrlui-akbar
pieptul înnebunit de fugă nu se sfărâmă în beznă

Și Stanislaw bate din picioare prin vis
ia finișul cu scump efort prea mare greutate
nu strigă să fie chemat de surioara - moarte
picioarele iuți fug din fața înfrângerii de vis-a-vis

Rourusca-înseamnă liniște și iuțeală
linia de sosire fugă neștiută fără-mpunire
norii sub picioare se aștern ca pe sfoară
fulgerul trage victorios la triumf de amăgire

Alerg ca viața umană zvâcnesc
imediat mă despart tot atunci îl primesc
zbor de parc-aș arunca o spadă
dară nu știu defel nu știu mamă
de-l voi ajunge din urmă

Wiezien milosci - Prizonierul iubirii

Îndrăgostiții se întâlnesc noaptea în pereche
în octombrie cad din cer meteoriții ploaie
măcar unul și-a stins deja feștila anume
de când a trecut ea-ntr-o trăsură de modă veche
printre duduitoare culori huruitoare

Cea mai frumoasă minune

Azurii ne întâlnim noi nopțile
nu era feerie nu era alcool
azurul Domnului cu săptămânile
dar de ce și care erau pricinile
că nu ne strângeam mâinile
lângă Ocol

Așa a fost scris pe 18 pagini ingenui
capul sinucigașului sta pe cartea hotărâtă
pe buze un vaiet deja al nimănu
în palme nu știu dar sigur o mână nevăzută

Azurii se-ntâlnesc noaptea
discuție în stele
văzută prin poezie

- Alean Așteptare Nimeni nu cheamă Aștept
Alean
Iubesc Depărtare Tu Stelele auresc Iubesc
Așteptarea mângâierilor Nu a visare foșnesc vor-
bele tale
Azurul

Unde este azurii azuros
Mâini măslinii Mângâieri Ochii aprinși
Pe sub blănuri Desfătare Luciri Corpuri goale
(Nu cu tine visele-nfloresc
a tine nu mirosea copilăria
deși așteptam aș tep tam AȘ TEP TAM

Azurii se-ntâlnesc
El ieșea de la dancing
Gura ei s-a lipit acut de gură ceresc
iar floarea albă păta negrul smoching

Însă azuriul azuros rămânea chema
disperarea noaptea pe baltă noaptea

O nu nu se poate
erotica nu se va sfârși cu disperare
sunt unii care citesc și plâng de-astă încercare
mai bun este plânsul de invidii activate

Nu există liniștea în pace
din veac din stră-veac duminica noaptea la treburi
peste tot m-a gonit flacăra iubirii mare
spumega în ghirlande de lămpi electrice
ardea cu foc luminos în orice depărtare
bătea cu șrapnele în biserici în ziduri
tot ce este al meu se află acolo și tace

Marysia cu Maryle Marie Mary cu Maria
Nuduri săgetătoare din mâini uzate de închinare
am strâns laolaltă acest vivariu de arșiță
la un singur macaz de viață
trenul era plin ca păstaia cu boabe

Scârțâiau iubirea cu geamăt de reproș
cele buze roșii roșii la maximum roș

Sânii nu sunt ca s-ademenească
ci sub greul corp să se strivească
picioarele dansând pe pat în fiori
trebuie să mute orgia dincolo de zori

Mecanismul iubirii devine dispozitiv minune
vrea toate să le marcheze și toate poștei le supune



Lublin. Monumentul lui Józef Czechowicz.

Sunt buze-ndelung umezite-n țesutul meu apăsos
pletele nu a sudoare a benzină probabil miros
cu picioare-alergătoare și-al brațelor desiș
de la priviri înflăcărare totul e roșu și luminos
ȘI ASTA NU -I VISARE DE VERSURI AZURII

Lumea are iubirea unic motor
strigătul meu zboară deasupra ei
strigătul e flacăra cenușie din fertilul amăgitor
nu e cel mai bun nici ultimul nici Primul nu va fi
eu sunt doar antena tremurătoare a lumii acestei

Cotidianul fantomatic luminează oricare nuditate
ca prin paingân prin corpul viu trece firul
nu vei găsi astea în niciun epos în nicio carte
astfel de cărți mari-registre n-aduce de nicăieri
alergătorul
ca să chinuiești propriul chin trebuie să trăiești

Fetele călugărițe și ciudățenia din creier
damele triste în doliu ca liliaci cu guri fără
margini
mă luați în stăpânire eu vă stăpânesc fără să cer
dinaintea mea stă deschis ce vă scapă vouă din
mâini
cupola de oțel cu stele drept piroane
va fi fiind și ea pustie
precum acea fâșie
de la primul la al sutălea acar de vagoane

șuieră sirenele urii precum asediul
tropotă călăreții pe-aici pe lângă mine
stau pe pământ și n-am casă de bine
acolo departe-n abis luminează purgatoriul
din depravare nebulie și credință-n infinit
din moartea poeziei neliniște
pământule suflet învechit
deși-i abia anul 1926

Revolta s-a vestejit
dus pe brațe de cei dragi grăiesc
vorba ritmic se țese neoprit
fiecare expresie rămâne egală cu alta
EU VEȘNICIE VREAU
FĂRĂ ADÂNCIME
FĂRĂ ADÂNCIME

rezentare și traducere din limba polonă de
Alexandru G. Șerban

Întretăieri de sens

Alice in Wonderland

Giorgia Pițoiu

Evadarea din cotidian a fost și va rămâne dorința inefabilă a omenirii, posibilitatea de a desena cu degetul un pătrat în aer pentru a crea o trapă către un univers alternativ în care să stai ghemuit și din care să ieși doar atunci când te simți pregătit sau... poate niciodată este visul suprem al lui Homo Sapiens. Detașarea prin abandon a realității imediate, cufundarea în vise naturale sau induse dar mai ales, dăruirea totală către literatura unde ești devorat obsesiv de o carte, unde citești până te dor pleoapele, toate acestea sunt catharsisul. La fel ca în suprarealismul născut din împletirea somnului cu visul, unde călătoriile nu au nici început și nici sfârșit, Alice in Wonderland s-a născut la îmbinarea dintre gândurile lichide ale după-amiezii și basmele menite să încuie bine ușa în urma miezului nopții. E o carte crepusculară, situată pe două tărâmurii, ca Persefona care trebuie să trăiască și pe Pământ și în Infern.

S-au construit o serie de teorii pe marginea tematicii, una dintre acestea explică dintr-o

perspectivă destul de organică și pragmatică cum călătoria lui Alice prin tunel nu este altceva decât o reprezentare literară a unei crize de epilepsie, boală de care se presupune că suferea Lewis Carroll. Nu știu dacă maladia a fost un stimulent al creativității sau dacă nu este doar o explicație lipită ulterior întregii povești pentru a o face mai vandabilă, ceea ce este cert, însă, e că simbolurile nu au fost dispersate de-a lungul poveștii în mod aleatoriu.

Căderea nesfârșită prin tunel poate fi interpretată ca un *regressus ad uterum*, Alice vede un iepure alb pe care îl urmărește până la viziuna care este poarta către un univers nebănuț. La fel ca în *Vineri sau Limburile Pacificului* al lui Michell Tournier, legătura primordială cu pământul este restabilită prin pătrunderea în viscerele acestuia ca într-un fel de naștere inversă. Dacă Robinson Crusoe-ul creat de Tournier mergea periodic într-o peșteră, în care așezându-se în poziție fetală într-o adâncitură ce avea forma unui uter crea de fiecare dată un ritual al regestării, al renașterii simbolice,

Alice are o călătorie mult mai „metafizică”, astfel că după ce revine nu știe dacă a fost vis sau realitate ceea ce tocmai s-a întâmplat. Deși pământul este urna în care se recrează vitalitatea de început, în care se modelează personalități, în cartea lui Carroll, acesta este mult cosmetizat, doar conține un adevărat Wonderland în interiorul său. Peștera este aici un întreg tărâm al irealului, unde nu mai funcționează logica banală a realității, este o lume cu reguli interne care o îndreaptă pe Alice spre parcurgerea unui drum inițiat. Dar această etapă nu are finalitatea celei prezente în basme, eroul nu ajunge la nicio prințesă, deși descoperă o regină cel puțin nevrotică, putem așadar vorbi despre un act inițiat ratat, dar, totuși, nu eșuat. Scopul călătoriei nu mai este maturizarea morală a protagonistului, ci descătușarea oricărei morale, bun-simț sau raționament care ar putea caracteriza o fetiță britanică crescută sub *tirană* diplomației specific engleze. Alice se plimbă prin Wonderland ca printr-un muzeu al ciudățeniilor, martoră la manifestări de isterie ca în cazul Red Queen, pentru care tăierea capetelor supușilor este ritualică, The Cheshire Cat care apare spectral și oferă cele mai criptice sfaturi și desigur, The White Rabbit care deși o tot cheamă pe Alice după el, niciodată nu are timp să îi arate drumul, dând impresia că fie are Alzheimer, fie consumă prea multe halucionogene. Toate aceste tipologii maladive par a se afla sub o permanentă teroare, sub teroarea realității, ca și cum ar conștientiza că protecția lor față de lumea rațională este condiționată de puterea lui Alice de a visa. Personajele există doar dacă există fantezia. Atipic, *the suspension of disbelief* se află chiar în interiorul textului, nu mai depinde de cititor, ci de erou: dacă Alice forțează logica internă a acestei lumi, o chestionează prea mult, toate personajele vor deveni evanescente într-o secundă. De aici și teroarea permanentă a locuitorilor din Wonderland, ei trebuie să o facă pe eroină să parcurgă drumul, să fie martoră la toate întâmplările, dar dacă aceasta se plictisește sau își pierde încrederea în minima logică a acelei lumi, toată aventura va lua sfârșit. Mecanismul interior care face ca povestea să funcționeze este puternic contaminat cu aspecte psihedelice, povestea este fluidă, se scurge din minte direct pe hârtie, nu pare scrisă la modul mecanic, este ușoară și străvezie. Țara Minunilor își pierde sensul de topos, devine personaj, persoană care interacționează cu noi prin intermediul lui Alice, este țara care își scrie singură povestea, care are suflu și pare făcută din carne chiar mai mult decât unele personaje umane.

Un teatru al nebunilor, nu atât absurd cât neobișnuit, oniric prin natura lui, care funcționează datorită vibrației la unison a protagoniștilor săi, fie că sunt nevrotici, isterici, bipolari sau de-a dreptul cu mințile pierdute în eter. O lume eterogenă și densă ca un jeleu de mic-dejun, atât de vâscoasă încât devine sufocantă cu toate tentaculele ei întinse peste tot și care pe alocuri este crudă cu Alice, dar asta nu înseamnă că este neajutorată, căci ea este pusă în posesia cheii sensurilor acestui univers.



Birău Petre

Copac

muzica

Luxul și păduchii de lemn

Mugurel Scutăreanu

Catastrofă! Festivalului „George Enescu” i s-a redus bugetul, de la 9 milioane de euro la numai 8,4 milioane! Ce nesimțire, dom’le, într-o țară atât de bogată! Se plângea de această amputare românul vechi Ioan Hollender, cel care (am auzit că) pleacă de la pantagruelica sarbătoare cu buzunarele ticsite (său în carne grasă), bani foarte meritați având în vedere inestimabilele dumisale sfaturi de director artistic. De fapt, nu-i vorba de sfaturi ci de rețeaua sa de relații, conectată la arterele întretesute ale neamului care cârmuiește lumea. Îl privim pe Hollender ca pe un Moise reîncarnat, de parcă altcineva n-ar fi în stare să aleagă crema orchestrelor lumii, dirijori și soliști de cel mai înalt nivel. Hai să fim serioși!... Din cauza dezamățului bucureștean din tot al II-lea septembrie, ansamblurile muzicale provinciale trag mâta de coadă doi anișori. De fapt, o trag perpetuu, căci pe când s-ar termina austeritatea, Artexim și ceilalți organizatori, consiliați de Hollender, împrăștie prin lume alte nouă milioane. Nimeni nu se uită în jur, nimeni nu se gândește la proporții, nimeni nu vede până unde ni se-ntinde plapuma, toți ard de nerăbdare să se-mpăuneze cu ce-or făcut ei, vezi Doamne. Că-i și mare lucru să chemi celebrități, atunci când le oferi cât îți cer. Pentru (destui) bani, poți să-l aduci și pe Herbert von Karajan, din mormânt! Mie, să-mi fie cu iertare, această emfază mi se pare soră cu nesimțirea. În țărișoara asta, adusă la sapă de lemn de alți grandomani (care se învârt în haznaua politicii), există Bucureștiul și restul lumii. „Provincia... să se descurce, pâinea și cuțitul sunt în mâinile noastre”. Atitudinea de superioritate balcanică a metropolitanelor se vede și din programarea concertelor filarmonicilor românești: *Banatul* - de la ora 17, *Moldova* - de la ora 17, *Transilvania* - de la ora 17, *George Enescu* - de la ora 19.30 (în seria „mari orchestre ale lumii”), *Orchestra Națională Radio* - de la ora 19.30 (tot în seria „mari orchestre ale lumii”). Provincia - în matineu, Bucureștii - seara, la gală. În frunte, ca știu eu cine... După părerea mea, filarmonica clujeană, sub o baghetă valoroasă, își bate la poponeț, la orice oră, suratele din capitală. Nu s-or putea pune orchestrele românești cu *Staats Kapelle din Berlin*, *Fittsburg Symphony Orchestra*, *London Philharmonic Orchestra*, etc. etc., însă, măcar din mândrie națională, trebuia să li se găsească loc celor trei ansambluri ale noastre la o oră de frac. Dar cine să aibă patriotism și mândrie națională? Ioan... Hollender? Sunt absolut convins că la un festival de aceeași anvergură, ținut la Budapesta, orchestrele ungurești n-ar fi concertat în regim de juniori.

Miercuri, 4 septembrie, Filarmonica Transilvania și-a rulat programul pe care urma să-l susțină în data de 6, la București, într-un fel de concert-repetiție generală. Public destul de puțin, căci lumea știa că apariția orchestrei clujene în Festivalul „Enescu” avea să se înscrie în seria „Muzica secolului XXI - Workshop”. Așadar, natura pieselor din program era de bănuț. Și totuși, absenții și-ar putea regreta dezinteresul căci au fost multe lucruri de auzit în seara aceea de 4 septembrie. Dirijorul, Jörg Widmann, un clarinetist și compozitor german de 40 de ani, a semnat și două dintre cele trei lucruri ale searei. Concertul a debutat cu Simfonia I, *Lumina*

drumurilor de Ulpiu Vlad, muzician cu un c.v. foarte bogat dar despre ale cărui lucrări se știu relativ puține lucruri. Simfonia sa începe de la un fir de sunet, pe care se aglutinează progresiv substanță, în structuri polifonice, până la consistențe ce devin ininteligibile. Se pot decanta secțiuni în care predomină un anumit procedeu (pizzicato, de pildă), zone de recitativ (cello) dar și momente de turbureală, care nu pot fi asimilate decât cu muzica de atmosferă. Cred că asemenea sonorități ar fi foarte potrivite ca muzică de film, imaginea reușind (poate) să le dea identitate.

Climaxul serii a venit odată cu piesa lui J. Widmann *Ad absurdum*, pentru trompetă și orchestră mică. Publicul a rămas fără grai în fața scriiturii de extremă dificultate tehnică, un cvasi *perpetuum mobile* în *presto* (de inspirație preclasică aș spune, ca o toccată sau ca un preludiu pentru claviatură), început prin repetarea în stacatură a unui sunet staționar, cu intarsii fulgerătoare descriind o polifonie latentă. Pedala a fost apoi abandonată, începând un iureș nebun de desfășurări acordice neobișnuite, care naște o singură întrebare: cum poate cuteza cineva să scrie o asemenea partitură pentru trompetă și, mai ales, cum poate un trompetist să execute așa ceva? Și totuși, Serghei Nakariakov a reușit! Eu (și multă lume din sală) n-am mai auzit niciodată ceva asemănător și am convingerea că acest tânăr de 36 de ani este unul dintre cei mai mari trompetiști ai lumii, cel puțin din punct de vedere tehnic! A fost absolut impresionantă maniera impasibilă în care executa acele acrobații, în fraze nesfârșite, la propriu (respirație dublă). Și cordarii au avut o grămadă de treabă, violoniștii, în special, gonind pe tastiera instrumentelor de pe coarda sol până la cucurigu, în structuri melodice neconvenționale și de aceea dificilissime. În pauza concertului, tatăl unei tinere fete de la vioara I, mi-a povestit cum n-a prea mâncat și nici n-a prea dormit fiică-sa în ultimele zile, din cauza scriiturii lui Widmann. După *Ad absurdum*, răsplătit cu ovații și nenumărate chemări la rampă, am simțit că seara se cam terminase. Într-adevăr (poate și

prin comparație) *Misa pentru orchestră mare*, semnată tot de J. Widmann, a reprezentat o cădere de valoare. Am desprins niște secvențe tot de natură barocă, un fel de temă de *passacaglia* (în debut și în final), porțiuni lungi de melodie improvizatorică, fără sfârșit, măiestrit trecută de la un instrument la altul, secțiuni de efecte timbrale nemaiauzite, onomatopeice nu muzicale (unele au stârnit zâmbete și în sală și în orchestră), la un moment dat mi s-a părut chiar că aud un crâmpei de *cantus firmus* la alămuri dar, în total, dacă nu i-aș fi știut titlul, n-aș fi asociat niciodată lucrarea cu ideea de *Misă*.) Aplauzele rezervate (ca să nu zic chinuite) au reflectat corect cele auzite. Eu cred că dacă n-ar fi fost piesa pentru trompetă, *Misa* ar fi căzut cu totul în gol. Aportul instrumentiștilor invitați - acordeonistul Alfred Melichar și chitaristul Wilhelm Bruck - nu s-a reliefat cu pregnanță, instrumentele lor îmbogățind doar elementul timbral prin sonorități nespecifice orchestrei simfonice.

Fie și numai pentru *Ad absurdum*, prezența clujenilor la Festivalul „Enescu” va lăsa, cu siguranță, urme. Chiar dacă vor apărea în deschiderea zilei de vineri, 6 septembrie, ca tineret-rezervele. Întorcându-mă la amărăciunile mele, mă întreb de ce n-o fi fost invitat la festival „Cvartetul Transilvan”? Chiar și *Arcadia* ar fi meritat această cinste căci nu prea știu în țară alte cvartete tinere de valoarea ei. De fapt, am observat că o mulțime de artiști români de primă mărime nu figurează în programul Festivalului Internațional „G. Enescu” și mă gândesc că neprețuindu-ne vârfurile, ne-am putea trezi într-o bună zi fără ele. Și concursul Enescu a căzut, chipurile din pricina celor 600.000 de Euro în minus (care reprezintă doar a cincisprezecea parte din suma alocată inițial), tocmai concursul, una dintre rațiunile de a exista ale festivalului, încă de la prima ediție. Nu s-a montat nici *Oedip-ul* enescian, în schimb vom avea la București toate Woglindele, Wellgundele, Flosshildele, Brühildele, Gerhildele, Ortlindele și mai știu eu ce *linde* din megalomana tetralogie wagneriană, operă greoaie, clădită pe rigida mitologie ariană, la care puțini români rezonează. Praznicul cel mare se va sfârși în 28 septembrie. Până acolo va ține luxul. După aceea... păduchii de lemn.



The Wall, București,

28 august 2013

Lucian Maier

Turneul gigant susținut de Roger Waters se află în al patrulea an de călătorie. *The Wall*, albumul concept în două acte al formației Pink Floyd, e un tur de forță compozițională a lui Roger Waters și marchează perioada în care conflictele din salonul formației britanice au atins o culme după care nimic nu va mai fi fost la fel, niciodată. Cu un cost al punerii în scenă de aproximativ șazeci de milioane de dolari și cu venituri de aproximativ patru sute de milioane de dolari (până la finele anului 2012), turneul *The Wall* e una dintre cele mai profitabile întreprinderi muzicale din toate timpurile. Lucru la care contribuie atât legenda Pink Floyd cât și producția scenico-filmică hiper-spectaculoasă ce a putut fi urmărită miercuri seara și în București. Proiecții de o inventivitate a construcției și de o profunzime umană rare, pe un zid-ecran ultra lat, însoțesc muzica distinsă de pe dublul-album Pink Floyd din anul 1979.

The Wall la București mi-a oferit o aventură completă. În primul rând e faptul că am cumpărat biletele în sectorul A pe ultima sută de metri. Dar nu la suprapreț. Fiind sold-out cu cinci zile înainte de desfășurare, concertul lui Roger Waters a fost o adevărată mană cerească pentru speculanți, pe site-ul okazii.ro fiind vândute numeroase tichete de intrare la un preț semnificativ mai mare decât cel oficial. Apoi, în speranța că voi putea intra în curtea spectacolului cu aparatul foto (compact) – pentru a avea câteva imagini alături de această poveste – am hotărât să nu țin cont de îndemnul prezent pe bilet și în media, de a lăsa acasă camerele de fotografiat. La poartă, Mădălina a trecut de primul filtru și – chiar dacă mai era un filtru până la intrarea propriu-zisă, unde erau rupte biletele, - nu au mai lăsat-o afară. Zidul ne-a urmărit, prinzându-ne în granițele diferite ale lui înăuntru și în afara zonei de concert. Ne-am regăsit după vreo oră și jumătate de zbatere, cu liniile telefonice portocalii picate între timp, timp în care am pus aparatul într-un loc sigur, în poșeta prietenei lui Sebastian.

După orele 19 eram în fața scenei, chiar pe mijloc, mă uitam în spate, pe delușorul ce urcă spre Casa Poporului, plin deja, mă uitam spre scenă, testam camera foto a telefonului mobil și făceam calcule de spectacol. Două mixere analogice Midas XL4 – tip de mixer folosit de Pink Floyd în concertele din anii '70 – sînt responsabile de ceea ce se petrece între scenă și boxele de pe lateralele scenei. Un mixer pentru formația din spatele zidului, unul pentru partea interpretată în fața zidului, cu piese precum *Run Like Hell* sau *Waiting for the Worms*. Scenă mai mare decât la Budapesta (în sala Papp Laszlo, unde am mai văzut o reprezentație în primăvara lui 2011), loc deosebit, cincizeci de mii de oameni avînd în spate o Casă a Poporului coborîtă în beznă, nu e chiar de ici de acolo. Nu știu dacă Dave Kilminster s-a uitat spre Casă în timp ce interpreta solo-ul lui *Comfortably Numb*, era impresionant cum umbra sa ocupa partea de mijloc a uriașei fațade a clădirii. Două producții monumentale cu structuri interne opuse, față în față în Piața Constituției. Scena gigant a lui Waters și Casa gigant a Republicii Socialiste România, loc de pelerinaj politic pentru o lume căreia *The Wall* ne invită să îi spunem, *La dracu', NU!*

Doi soldați aduc pe scenă personajul-păpușă Pink, în sistemul de sunet *surround* al concertului rulează secvența cheie a filmului *Spartacus* (realizat de Stanley Kubrick, cu premiera în anul 1960), se aude tînguital lin al unei trompete în boxele din spate (fragment din *Outside the Wall*) și începe *In the Flesh*? Artificiile urmăresc ritmul apăsător al piesei și efectele sonore ce descriu luptele din război. Pe laterala dreaptă a zidului e scris Capitalism cu fonturile de la Coca-Cola, alături e un mesaj care spune că dacă „nu se impune de la sine, trebuie lansat un raid aerian”. Urmează *The thin Ice*, ochiul uriaș din centrul scenei amintește chipurile celor uciși în războaie de pe Terra, fiecare chip fiind mutat apoi pe o cărămidă.

Primele două părți ale piesei *Another Brick in the Wall* și *The Happiest Days of our Lives* au încălzit bine de tot publicul. Aplauze generoase, Casa Poporului în spate îți dă fiori. Îmi era dor de așa atmosferă. Și fiind *sold-out* era de înțeles



Roger Waters

cum oamenii se cocoțaseră pe ministerele din jur pentru a trăi atmosfera *The Wall* la înălțime. La finalul părții secunde a lui *Another Brick*, Waters a adăugat un pasaj pe care-l interpretează solo, la chitară acustică. Un pasaj dedicat lui Charles de Menezes, tînărul brazilian împușcat în cap de poliția londoneză în iulie 2005, fiindcă a fost confundat cu unul dintre tinerii implicați într-un atentat cu bombă de jucat de poliție cu o zi mai devreme.

Pînă să înceapă piesa *Mother*, Roger Waters a vorbit cu publicul în limba română, manifestîndu-și bucuria de a fi în fața unui public atât de numeros și dedicînd concertul tuturor victimelor terorismului instituțional (sau de stat). Pe *Mother* am avut parte de celebrul duet al lui Waters de acum cu Waters din 1980, din timpul derulării lui *The Wall* la Earls Court în Londra. *Goodbye Blue Sky* cu avioane care lansează cruci, simbolurile Mercedes, Shell sau al dolarului american, seceri și ciocane, semilune sau Stele ale lui David. Proiecțiile de pe zid curg năvalnic, spectacolul crește spre zări muzicalo-cinematografice și mai intense. Cărămizile au început să închidă zidul de la primul refren al lui *Another Brick*, mă biții cît durează piesa *Young Lust*, urmăresc vers cu vers luciditatea amoroasă

și consumistă de pe *One of my Turns* și *Don't leave me now*. Proiecții pe tot zidul, care pe *Goodbye cruel World* e închis complet. În pauza dintre acte zidul devine suport pentru amintirea celor căzuți în conflictele ultimei sute de ani.

Nava *The Wall* redemarează cu *Hey You*, pentru a doua oară în concert volumul ridicat face boxele să se precipite și să rateze anumite frecvențe. Dar mai e o speranță: într-adevăr, *Together we stand, divided we fall*. Urmează suita la care deseori îmi pierd firea, de la *Is There Anybody Out There?* la *Bring the Boys Back Home*. Imaginile în care o copilă, în lacrimi, își întâlnește tatăl venit de pe front te întorc pe dos în timpul *Verei Lynn*, apoi vorbele lui Eisenhower (“Every gun that is made, every warship launched, every rocket fired, signifies, in the final sense, a theft from those who hunger and are not fed, those who are cold and not clothed.”) și imaginile cu secvențe de pe front îți biciue mintea pe *Bring the Boys Back Home*.

Comfortably Numb, *Run Like Hell* (pentru toți paranoicii din public), marșul ciocanelor, mitraliera, procesul lui Pink și dărîmarea zidului. Un porc uriaș zboară deasupra publicului negînd semnele Puterii cunoscute de om. Pe zid mesaje ironice la adresa Puterii și puterii Apple, diverse personaje politice de rang înalt cu iPod în urechi anunță *iBelieve* (George Bush), *iPaint* (Hitler);

cîinii respiră un brav *iProtect*, iar porcii un delicat *iLead*. Proiecțiile de pe zid îți fac ochii să vibreze, uneori ai senzația că ies mîini din zid sau că bucăți din el se îndreaptă către Piața Unirii în zbor, animațiile lui Scarfe conțin secvențe noi, Waters e în fața zidului și dă sentința de dărîmare. Fetița cu baloane a lui Banksy coboară agale și acoperă scena. Waters și colegii de trupă vin în fața zidului și interpretează *Outside the Wall*. Chitaristul Snowy White (care evolua și alături de Pink Floyd în anii '70 în turnee), bateristul Graham Broad, care cîntă alături de Waters din '87, de la *Radio K.A.O.S.*, excelentul Dave Kilminster la chitară, responsabil cu partiturile lui David Gilmour, Jon Carin la chitară, clape și programator de sample-uri (colaborator de cursă lungă al Pink Floyd post-Waters, al lui Gilmour și al lui Waters în turneele lor post Pink Floyd), Harry Waters, fiul lui Roger, la clape și orgă Hammond, Robbie Wyckoff care interpretează toată partitura vocală a lui David Gilmour de pe *The Wall*. Publicul aplaudă cu bucurie, spectacolul de la București e gata, povestea continuă. Încet încet reușim să ieșim din Piață. Un pic de somn. Și *back home*.

Rică știe să le zică sau Descoperirea unui dramaturg

Claudiu Groza

După cum probabil v-ați dat seama, o parte din titlul de mai sus parafrazează un vers celebru și, deși ar putea părea familiar-colocvial cititorilor simandicoși, nu e irreverențios. Dimpotrivă, redă foarte bine, cred, substanța ludic-(auto)persiflantă a pieselor scrise de regizorul Aureliu (Rică) Manea și înscenate de Gábor Tompa la Naționalul clujean, sub titlul *Trilogia Aureliu Manea*. Avangpremierea spectacolului a avut loc în 10 septembrie, premiera urmând să facă parte din programul Întâlnirilor Internaționale de la Cluj, luna viitoare.

(În legătură cu Aureliu Manea, simt nevoia să fac o paranteză. Generația mea, care a studiat teatrul în primii ani de după 1989, n-a avut ocazia să-i vadă spectacolele, însă o anumită emulație a profesorilor noștri l-a făcut pe Manea o figură legendară și pentru noi. Personal, i-am devorat volumele, am încercat să aflu cât mai multe despre el, ba chiar era cât pe-acți să îngrijesc un volum cu scrierile sale literare, după mai multe discuții cu doamna Viorica Samson Manea, sora regizorului. Motive deopotrivă subiective și obiective au împiedicat apariția volumului la vremea respectivă, acum vreo 4-5 ani, spre regretul meu, însă tenacitatea doamnei Samson Manea a făcut ca el să fie publicat anul trecut, la Editura Casa Cărții de Știință din Cluj, sub titlul *Texte regăsite*, cu o prefață de George Banu și o evocare + splendide ilustrații de Paul Salzberger. În acest volum apar și cele trei bucăți teatrale montate la Naționalul clujean, pe care le-am recitat cu deliciu chiar în ziua avangpremierii.

Nu știu ce cunosc generațiile de azi despre Aureliu Manea, cel socotit un „vizionar” al

generației sale, dar sunt convins că după acest spectacol nu doar că vor ști ceva mai mult, ci vor vrea să mai știe. Așa că proiectul acestei restituiri culturale mi se pare admirabil și binevenit.)

Relectura celor trei bucăți dramatice, înainte de spectacol, m-a încărcat energetic. Am apreciat, cu mici sclipiri de revelație pe măsură ce dădeam paginile, replici, paradoxuri, jocuri de cuvinte, „apropouri” și „șopârle” pe care Aureliu Manea le-a inserat magistral în ghemul câte unui dialog cu aparențe „normale”, dar subminat de o altfel de așezare a realității. Universul lui Manea e prins într-un cronotop particular, căruia trebuie să i te adaptezi ca să aibă sens. Dar dacă te-ai prins în jocul acesta, ai plăcerile unui copil înconjurat de acadele ori deliciile intelectuale ale unui „gourmet academic”. Asta pentru că piesele lui Aureliu Manea mustesc de inserturi, trimiteri, tumburi ludic-culturale, încât pe marginea lor poți să scrii sumedenie de „note explicative”, dar sunt totodată gratuit-jucăușe, ludice *in sine*, ca desenele pe perete ale unui copil poznaș.

Iar asta a redat perfect – în literă și spirit – spectacolul montat de Gábor Tompa. Regizorul a creat un triptic din piesele lui Manea, înșirându-le pe firul roșu al atmosferei scenice. Și chiar dacă ele sunt separate ca subiect, unitatea de substanță a fost confirmată de alegerea lui Tompa, care a optat pentru un spațiu de joc unic – o curte cu pavele printre care crește iarba, mărginită de un zid aproape surpat –, în care personajele deambulează cvasi-abulic, în pijamale și halate, precum pacienții unui ospiciu ori locatarii

dezabuzăți ai unei curți comune (minunată scenografia imaginată de Carmencita Brojboiu, de o mare bogăție sugestivă).

Penelopa rămâne îngândurată este o glosă cu accente absurde și șarjate a cunoscutei istorii antice, în care o Mireasă cu probabile tentații depresiv-suicidare își cere moartea pentru că iubitul i-a fugit. Un dialog cu Moartea însăși, apoi cu o Mireasă ivită de cine știe unde o determină să aștepte. Și bine face, căci Ulise decide să o părăsească pe Circe și să revină la Mireasa lui.

Să nu credeți că rezumatul redă ceva din miezul intrigii. Nici pe departe. Și asta pentru că textul e atât de bine scris, atât de comic, atât de împănat cu exagerări, cu ghidușii, cu replici gongoric-parodice, încât nu poate fi rezumat. Tompa a simțit perfect spiritul piesei, „ideea” acesteia, iar actorii au jucat-o cu poftă